

KARLOVA UNIVERZITA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav české literatury a komparatistiky

Židovské motivy v detektivních prózách Petra Eidlera

Jewish Motifs in Petr Eidler's Detective Fiction

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Holý, DrSc.

Vypracovala: Bc. Lucie Svítlová

Praha 2023

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala hlavně prof. PhDr. Jiřímu Holému, DrSc. za trpělivost při vedení mé práce, odbornou podporu a cenné připomínky.

Chtěla bych zde též poděkovat své rodině za veškerou podporu, kterou mi poskytla během celého vysokoškolského studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně za použití uvedené literatury.
Potvrzuji, že práce nebyla využita během jiného studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. května 2023

Lucie Svítlová

Abstrakt

Práce se soustředí na vybrané detektivní prózy Petra Eidlera s židovskou tematikou: *Na šábés se nevráždí* (2015), *Nahá s Davidovou hvězdou* (2016) a *Smrt konvertity* (2018). Jedná se o autorovy první tři detektivní romány s židovskými motivy.

Diplomová práce sleduje postavu vypravěče, nepříliš úspěšného soukromého detektiva s rodinnými problémy, který je přítomen ve všech uvedených textech, zápletku a její řešení na pozadí tradice detektivní prózy a jejích konvencí. Zvláště se soustředí na motivy židovství a holokaustu, které hrají ve všech vybraných textech výraznou roli a jsou specifikou Eidlerových próz. Všechny zápletky jsou nejprve popsány, aby se předešlo nejasnostem v následujících analýzách.

Klíčová slova

detektivní romány, Petr Eidler, Petr Balajka, Na šábés se nevráždí, Nahá s Davidovou hvězdou, Smrt konvertity

Abstract

The diploma thesis focuses on selected detective prose by Peter Eidler with a Jewish theme: *Na šábés se nevráždí* (2015), *Nahá s Davidovou hvězdou* (2016) and *Smrt konvertity* (2018). These are his first three detective novels with Jewish motifs.

The thesis follows the character of the narrator, a not very successful private detective with family problems, who is present in all these texts, the plot, and its resolution against the background of the detective prose tradition and its conventions. The thesis especially focuses on the motifs of Judaism and the Holocaust, which play a prominent role in all these books and are specific to Eidler's prose. At first all books are described to avoid confusion in the following analyses.

Keywords

detective novels, Petr Eidler, Petr Balajka Na šábés se nevráždí, Nahá s Davidovou hvězdou, Smrt konvertity

Obsah

Obsah.....	5
1 Úvod	8
2 Charakteristika detektivní prózy.....	9
2.1 Česká detektivka	10
2.2 Karel Čapek	11
2.3 Josef Škvorecký	12
3 Židovské detektivky Petra Eidlera.....	14
4 <i>Na šábess se nevráždí</i>	16
4.1 Stručné představení děje	16
4.2 Prostor a čas	17
4.3 Postavy.....	18
4.3.1 Judita Bergerová.....	19
4.3.2 Michael „Miki“ Steiner	19
4.3.3 Josef „Josi“ Roklička.....	21
4.3.4 Zuzana „Šoš“ Schwarzkopfová	22
4.4 Motivy židovské tradice a zvyků, jejich dodržování a porušování.....	23
4.4.1 Šábess.....	23
4.4.2 Košer jídlo	24
4.4.3 Rituální pohřeb	25
4.5 Židovské stereotypy	26
4.5.1 Mluva postav	28
4.6 Motivace činů	29
4.7 Dvojí (trojí) život.....	30
4.8 Sounáležitost.....	31
4.9 Návrat a naděje na lepší život.....	32
4.10 Hlad.....	33
4.11 Opětovně se vynořující minulost	34

4.12	Strach a smrt	35
4.13	Shrnutí.....	35
5	<i>Nahá s Davidovou hvězdou</i>	37
5.1	Stručné představení děje	39
5.2	Prostor a čas	40
5.3	Postavy.....	41
5.3.1	Helga Strassmannová	41
5.3.2	Samuel „Sam“ Ellschlöger	42
5.3.3	Dora Rosenrothová	43
5.3.4	Bruno Hirschlein	44
5.3.5	Jael Sulami.....	44
5.4	Znázornění šoa.....	45
5.5	Střetávání dvou náboženství	47
5.6	Chování Čechů vůči Židům	48
5.7	Opětovně se vynořující minulost	50
5.8	Kulturní zvyky	51
5.9	Židovské stereotypy a autostereotypy.....	51
5.9.1	Židovské anekdoty.....	53
5.10	Shrnutí.....	53
6	<i>Smrt konvertity</i>	55
6.1	Stručné představení děje	55
6.2	Prostor a čas	57
6.3	Postavy.....	57
6.3.1	Jiří (Joram) Stein	57
6.3.2	Rambo.....	58
6.4	Židovské motivy	59
6.4.1	Stereotypy.....	59
6.5	Gijur (konverze k judaismu).....	61

6.6	Erotika v ghettu.....	63
6.7	Zobrazení dvou náboženství	64
6.8	Židovská tradice.....	65
6.9	Návrat.....	66
6.10	Shrnutí.....	67
7	Závěr.....	68
8	Seznam použité literatury	70
8.1	Primární	70
8.2	Sekundární	70
8.2.1	Literatura	70
8.2.2	Internetové zdroje.....	71

1 Úvod

Petr Eidler, vlastním jménem Petr Balajka je český spisovatel převážně detektivních próz, mnohé z nich se zabývají židovskou tematikou a obsahují motivy s ní spojené. Diplomová práce si klade za cíl tyto motivy přiblížit a popsat způsob, jakým se vyskytují ve vybraných třech knihách: *Na šábes se nevráždí* (2014), *Nahá s Davidovou hvězdou* (2016) a *Smrt konvertity* (2018).

Všechny prózy spojuje hlavní postava nepříliš úspěšného soukromého detektiva, který zůstává bezejmenný, a i když nahlížíme do jeho soukromí, uchovává si tak do jisté míry anonymitu. Práce sleduje vývoj hlavní postavy v určitých aspektech napříč všemi třemi texty.

Cílem práce je charakterizovat židovské motivy na základě podrobné analýzy děl. V textech Petra Eidlera se vyskytují postavy Židů různého smýšlení, názorů či politické příslušnosti. Tato práce se však zabývá jejich společným rysem – židovstvím a tím, jak prožili válku v koncentračním táboře, exilu či úkrytu.

Každý z uvedených románů je nejprve představen pomocí stručného popisu děje, prostoru, času příběhu a charakteristiky postav. Tyto podkapitoly jsou zařazené do předkládané práce, aby dotvořily celistvý obraz próz.

Práce je rozdělena do sedmi větších tematických celků. V první obecně zaměřené kapitole jsme nastínili vývoj žánru detektivního románu a jeho oblíbenosti širším publikem na našem území. Nejedná se o nikterak rozsáhlou kapitolu, protože o dějinách české detektivky bylo již napsáno mnoho a zabývá se jí nesčetně vysokoškolských prací. Následně je zařazena krátká kapitola věnovaná specifikům detektivních románů Petra Eidlera, poté je již přistoupeno k vlastní analýze knih.

Pozornost je zaměřena převážně na židovské tradice a rituály, které v románech hrají významnou roli a jsou neodmyslitelnou součástí nejen příběhu samotného, ale i jeho vyústění. Prostor je věnován i kolektivní paměti a vzpomínkám jednotlivých židovských postav.

Cílem práce je představit detektivní román jako prostředek k přiblížení historických událostí a motivů a ukázat specifické kulturní a sociální prostředí v tomto typu textu.

2 Charakteristika detektivní prózy

V historii dlouho nebyla detektivní próza v popředí pozornosti literárních vědců a stála spíše na okraji jejich zájmu. Musíme však podotknout, že i přes to si našla mnoho čtenářů v řadách vyšší, střední i nižší střední třídy. Jelikož měla různorodý okruh recipientů, nemůžeme ji pokládat za prózu nízké či vůbec žádné kvality. Jak podotýká K. G. Chesterton ve slavné obranné eseji, „nedostatek uměleckých kvalit neudělá knihu populární.“¹

K. G. Chesterton považuje detektivku za nejstarší a jediný druh populární literatury, v němž se uplatňuje smysl pro poezii moderního života. Detektivní próza podle něj dodává člověku představivost a umožňuje mu sledovat odhalování skrytých motivů a příběhů. Její vznik považuje za přirozenou reakci na nový způsob života ve velkoměstech. Postava detektiva uličkami těchto měst prochází, zkoumá jejich zákoutí a odkrývá zákulisí na první pohled dokonalých lidí z bohatších okruhů. Právě proto se detektivka stala velmi populární mezi dělníky a studenty, poskytla jim totiž náhled do tajů členů vyšší společnosti, a tak společenskou smetánku sesadila z piedestalu.² Chesterton považuje civilizaci za vzpuru vůči chaosu a detektivy za ochránce čehosi velmi cenného a křehkého, zatímco zločince pokládá za hloupé komické staromilce, kteří by se chtěli spokojit s pradávnou konvencí opic a vlků.³

Pokud bychom hledali definici detektivní prózy, zjistili bychom, že v různých literárněvědných pracích se objevuje v téměř nezměněné podobě. V detektivkách se objevuje zločin, který je zprvu téměř nemožné vyšetřit, nikdy totiž není jeho řešení na první pohled zřejmé. Tento zločin postupem času ztrácí závoj tajemna a čtenář je naváděn pomocí logiky k jeho vyřešení. Detektivka se od ostatních žánrů zobrazujících zločin liší svébytným stylem, typickým zobrazením postav a záhadností zločince či pachatele.⁴

Na postupy detektivní literatury se soustředí Tomáš Horváth ve své knize *Tajomstvo a vražda*. Horváth předkládá tři znaky detektivního žánru, které ustanovil podle předchozího teoretického uvažování. Každý z těchto znaků se sice realizuje na různé textové úrovni a pozici, ale všechny příběh obsahuje. Specifická, lineárně-zvratná kompozice vystupuje na úrovni uspořádání, poté se vyprávění rozděluje na tři bloky a v neposlední řadě na nejnižší úrovni nalezneme motiv stopy a jeho textovou realizaci. Podstatou lineárně-zvratné kompozice je neustálé odkazování k již uplynulým událostem, jejichž smysl je právě vyprávěním

---

¹ CHESTERTON, K. G.: Obrana detektivek. In: *Ohromné maličkosti*. Praha 1994, str. 112.

² Tamtéž, str. 148.

³ Tamtéž.

⁴ HORVÁTH, Tomáš. *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektívneho žánru*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011. ISBN 978-80-224-1165-3. Str. 128.

ozřejmován. Nové informace, získané pohybem vyprávění vpřed, doplňují a vysvětlují události v minulosti, jednotlivé motivy jsou tedy současně perspektivní i retrospektivní.⁵

Horváth též připomíná typologii detektivní prózy Tzvetana Todorova a odkazuje na ni. Todorov pokládá za základ detektivních textů dva příběhy: syžet (příběh zločinu) a fabuli (příběh vyšetřování). Horváth popisuje schéma detektivky jako přechod od tajemného skutku, přes pátrání k odhalení. Toto schéma a jeho pořadí je pro detektivku téměř povinné.⁶

V knize najdeme Horváthovu definici detektivní prózy. Jedná se podle něho o text, „ktorý analyzuje a interpretuje sám seba – znaky, roztrúsené (a desémantizované, niekedy absurdné, prípadne naplnené falošným významom) počas vyšetřovania, sú usporiadané do koherentného chronologicko-kauzálneho príbehu a v začlenení doň nadobúdajú svoj pravý význam.“⁷

Je však nutné podotknout, že pro naplnění této teze musí dojít k vysvětlení jednotlivých znaků, stop a podezření, které během příběhu vyvstávají. Pro detektivní prózu je ovšem také důležité, jakým způsobem jsou znaky zapojovány do děje a jak jsou vysvětlovány, popřípadě odhalovány samotným čtenářem. V reflexích žánru detektivky píše Petr Málek: „Čtenář musí mít stejnou příležitost vyřešit záhadu jako detektiv. Všechny stopy musí být uvedeny jasně a popsány.“⁸

2.1 Česká detektivka

Česká detektivní próza prošla až do současnosti mnoha stádii, ale za ta nejzásadnější bychom mohli považovat dvě období. Prvním z nich jsou 20. a 30. léta 20. století. V té době byla detektivka pokládána za umělecky nízký žánr, takže byla odsunuta na úplný okraj zájmu literárních vědců. Druhé období nastává po roce 1948, tedy po komunistickém převratu v Československu. Detektivní žánr byl shledán naprosto zbytečným a v nové socialistické společnosti nefunkčním, protože „ve světě, kde jsou si všichni rovni a přinejmenším výrobní prostředky patří všem, přestává mít zločin (tedy jednání, které obvykle směřuje k nezákonnému obohacování) smysl.“⁹ Detektivka či kriminálka však díky svým zastáncům přežila. Mezi ně se řadil v meziválečném období František Langer, Karel Čapek a po válce i Josef Škvorecký. Po roce 1969 však ztratila velká část autorů, mezi nimiž se nacházeli i ti, kteří se programově

---

⁵ HORVÁTH, Tomáš. *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektivneho žánru*, str. 128.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž, str. 32.

⁸ MÁLEK, Petr: Čapkova poetologická reflexe detektivky aneb detektiv jako čtenář. In: *Slovo a smysl*, roč. 9 (2012), č. 18, str. 55–75. Dostupné též online: <http://slovoasmysl.ff.cuni.cz/node/400>, přístup: 1. 2. 2023.

⁹ JAREŠ, Michal a Pavel MANDYS. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-977-7. Str. 16.

na detektivku zaměřovali, právo publikovat. Občané byli deprimováni a znechuceni represivními zásahy Státní bezpečnosti. Řídící činitelé kultury se rozhodli v očích lidu tento obraz vylepšit a zároveň občanům poskytnout neškodnou lidovou zábavu. Detektivka se tak stala nejoblíbenějším a nejvydávanějším žánrem.

2.2 Karel Čapek

Mezi literárními žánry, kterými se Karel Čapek zabýval, stály i ty, jež byly pokládány za nízké, pokleslé a nekvalitní. Právě takovým věnuje celou knihu *Marsyas čili Na okraj literatury*, podobající se *Obraně detektivek* K. G. Chestertona zmíněného výše. Podobnost však není náhodná, jelikož sám Čapek označuje Chestertona za svůj vzor. Jednou z nejznámějších esejí se stala *Holmesiana čili O detektivkách*, ve které se Čapek snaží vysvětlit, popsat a hlavně obhájit detektivní žánr. Ve své práci ještě neuvažuje o možném zániku detektivního žánru, jako je tomu v článku *O detektivkách*, uveřejněném v Lidových novinách o osm let později. Obliba detektivního žánru mezi širokým okruhem čtenářů spočívá v jeho jednoduchosti, detektivní příběhy jsou však různorodé. V esejí *Holmesiana* se Čapek pokusil popsat několik motivů objevujících se v detektivkách opakovaně.

Ke klíčovým řadí Čapek motiv kriminální, který je psychologicky nejsilnější: „Lidé strašně rádi čtou o zločinech. Patrně to potřebují. Proto čtou detektivky a soudní síň. [...] zločin má do sebe něco podstatně poutavého.“¹⁰ Vedle tohoto motivu se v detektivkách objevuje i motiv justiční a mnohdy je na něm založeno celé téma. Odvěký boj mezi dobrem a zlem, pořádkem a chaosem či spravedlností a zločinem jsou náměty prostupující již od nepaměti našimi dějinami. Motiv záhady a lidská potřeba a touha ji vyřešit je samotná podstata detektivky, jak ji známe dodnes. „Detektivce koneckonců nezáleží na násilném smilstvu, žhářství, otcovraždě a já nevím jakých ohavnostech: nýbrž na strašně zmotaných a záhadných situacích, kde normální rozum zůstane hloupě stát s celou svou hrstí hrubých pravděpodobností, úsudků, zkušeností a předpokladů.“¹¹ Podle Čapka v rámci detektivky nesmí chybět postava vyšetřovatele, detektivní pátrání a nakonec i zdánlivě nepodstatná náhoda, která se ale může projevit jako zásadní v kontextu celého příběhu.

Karel Čapek usiluje právě o to, aby prvky takzvané nízké literatury pronikly do té vyšší, a ta se tak stala přístupnější širší veřejnosti, rozšířila okruh svých čtenářů a nebyla pěstěna pouze čtenářskou elitou. Podle něho je nutné znovu vymezit estetické hodnoty a pozorněji vnímat

---

¹⁰ ČAPEK, Karel. *Marsyas čili Na okraj literatury: (1919-1931)*. Praha: Fr. Borový, 1941. Kmen (Fr. Borový). str. 119.

¹¹ Tamtéž, str. 122.

populární literaturu. Čapkova obrana masového a konzumního čtiva spočívá hlavně v upozornování na zábavnost a přístupnost textů širokým vrstvám čtenářů.

2.3 Josef Škvorecký

Škvoreckého uvažování o detektivní próze a později i jeho vlastní psaní zapříčinily dvě okolnosti, jak jim sám Škvorecký říká. Když se na přelomu 50. a 60. let minulého století nakazil infekční žloutenkou, musel strávit čtyři měsíce na nemocničním lůžku. Tehdy mu dlouhou chvíli krátily právě detektivní romány, kterých za tu dobu přečetl mnoho.

„Abych se uzdravil, nemohl jsem jenom vleže přemítat o všem a o ničem, ač mě k takové duševní nesoustředěnosti nutily dvě okolnosti. V nemocnicích tehdy ještě neměli televizi, repertoár motolské ústavní knihovny byl dosud vzorně socrealistický a ve svém bídém stavu jsem nedokázal zahánět černé myšlenky popisem budování ani záležitostmi těch několika ruských klasiků přidaných v knihovně k socrealismu. To byla okolnost číslo jedna. Druhou okolností byl zákaz vracet knihy, které do špitálu na infekční oddělení přinášeli kamarádi. Jenomže já jsem měl naštěstí dobré kamarády. [...] mě zásobili detektivkami, většinou anglo-americkými paperbacky [...]. Oběť to byla veliká; tenkrát opravdu nešlo prostě zajít do knihkupectví a takovouhle literární stravu za pár korun nakoupit. Byly to poklady ze soukromých knihoven, získané dědictvím po předcích [...].“¹²

Po propuštění z nemocnice se Škvorecký rozhodl věnovat žánru detektivky teoreticky, o čemž svědčí mnoho esejí, které vycházely seriálově v časopisu *Plamen*. Později byly vydány knižně a jsou známy pod souborným názvem *Nápady čtenáře detektivek* z roku 1965. Poté se Škvorecký rozhodl detektivku i napsat. Ve spolupráci s Janem Zábranou vznikla díla *Vražda pro štěstí* (1962), *Vražda se zárukou* (1964) a *Vražda v zastoupení* (1967). Škvorecký se však k jejich spoluautorství přihlásil až později.

„Když jsme to všechno dali dohromady, Honza obíhal redakce a vydával *Vraždu pro štěstí* za svůj sólový prozaický debut. Na tom jsme se dohodli. Z několika redakcí Honzu i tak s detektivkou vyhodili, a to zatím neměl žádný vroubek u moci ve státě, kromě obou

---

¹² ŠKVORECKÝ, Josef. Detektivky v mém životě. In: *Listy. Dvuměsíčník pro kulturu a dialog*, roč. 36 (2006), č. 3, str. 63.

zavřených rodičů. Obcházet s produktem spolupráce s velmi nedávno ideologicky zavrženým autorem závadné prvotiny by nám tehdy zavřelo dveře všech redakcí.“¹³

Mezi Škvoreckého prvotiny v rámci detektivního žánru se řadí povídka *Ten. Sax. Solo*, kterou napsal do jazzového sborníku Lubomíra Dorůžky. Děj je, jak již název textu napovídá, zasazen do prostředí hudebníků a také závěrečné vyřešení je umožněno díky hudebním znalostem vyšetřovatele. Ačkoliv zde ještě vystupuje pod jménem Arnošt Ponykl, již tehdy vznikla známá postava poručíka Borůvky. V rámci knihy *Smutek poručíka Borůvky* (1966) je tato povídka zařazena mezi první. Po roce 1968 v exilu vyšly ještě další knihy, které doplnily Škvoreckého slavnou sérii o poručíku Borůvkovi: *Hříchy pro pátera Knoxe* (1973), *Konec poručíka Borůvky* (1975) a *Návrat poručíka Borůvky* (1981).

Výše uvedený text tedy představuje stručný nástin vývoje detektivního románu na našem území a zmiňuje jména největších a nejznámějších zastánců a teoretiků tohoto žánru. Dále se práce věnuje spisovateli Petru Eidlerovi a jeho detektivním románům, které se odehrávají v židovském prostředí, a analyzuje židovské motivy v těchto knihách. Zvláštní pozornost je věnována motivu válečných osudů židovských postav, tradicím, rituálům a jejich přetváření v detektivních příbězích.

---

¹³ ŠKVORECKÝ, Josef. Detektivky v mém životě, str. 65.

3 Židovské detektivky Petra Eidlera

Pod pseudonymem Petr Eidler píše detektivní romány český fotograf a bohemista Petr Balajka. Svou kariéru autora detektivek zahájil v roce 1990, kdy publikoval detektivní prvotinu *Kritická noc*. I když z velké části vydává pod pseudonymem, román z roku 2006 *Viktor a Lady ze Shalottu*, odborné studie i fotografická kniha nesou jeho vlastní jméno. Od roku 2011 řídí měsíčník *Obecní noviny*, který interně vydává Židovská obec v Praze. Neřadí se tedy mezi autory, u kterých bychom neznali jejich skutečnou identitu či tvář. K používání pseudonymu se vyjádřil následovně: „Před vydáním své první detektivky *Kritická noc* jsem měl představu, že Eidler bude psát detektivky, zatímco Balajka takzvaně vážnější literaturu.“¹⁴

Petr Eidler chce do svých detektivních próz vnést dynamiku a větší participaci čtenáře na celém příběhu, z toho důvodu píše v ich-formě, aby hlavní postavu detektiva více přiblížil cílové skupině a co nejvíce ho polidštil.¹⁵ Nedožíváme se však vyšetřovatelovo jméno. Jedná se o obyčejného člověka, který zastává běžné lidské hodnoty a názory. Není tu pojat jako jedno z Velkých detektivních jmen,¹⁶ neřadí se mezi ikony, jakými jsou Sherlock Holmes nebo Hercule Poirot a další. Každý z nich se něčím mimořádným a kuriózním vyznačoval, v něčem vynikal, ať už to byla brilantní dedukce, hra na housle nebo přílišný strach o knírek. Eidlerův detektiv navazuje na civilní českou tradici postav jako je Vachkův inspektor Klubíčko nebo Škvoreckého poručík Borůvka. Není supermanem s výjimečným mozkiem či schopnostmi, naopak se vyznačuje rychlým úsudkem, ať už dobrým, či špatným, a vytrvalostí. Nakonec ani rozlousknutí celé záhady nepůsobí jako pouze jeho přičinění, ale jako snaha mnoha lidí. K vyřešení případu přispívá mnohdy i policie, k níž patří jeho přítelkyně a partnerka Kateřina, která je mluvčí oddělení pražské mordparty.

Eidlerův vyšetřovatel není pouze soukromé očko, ale je také autorem detektivek, které však nejsou příliš úspěšné a ani početné: „[...] takových případů, které by stály za napsání, jsem ani moc neřešil. Pokud se soukromé očko dostane k vraždě, je to hodně velká náhoda. [...] většina vražd má daleko do důmyslnosti, s jakou se zločin předpokládá v knížkách.“¹⁷ Můžeme

---

¹⁴ Nepřerušný řetězec knížek Petra Balajky-Eidlera s židovskými motivy – Maskil המשכיל – Maskil המשכיל – *Magazín židovské reformní komunity Bejt Simcha v Praze* [online]. Dostupné z: <http://www.maskil.online/2022/04/13/nepreperuseny-retezec-knizek-petra-balajky-eidlera-s-zidovskymi-motivy/>. přístup: 30. 4. 2023.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. Praha: Československý spisovatel, 1965. Otázky a názory (Československý spisovatel). Str. 55.

¹⁷ EIDLER, Petr. *Na šábés se nevráždí*. Brno: MOBA, 2015. Původní česká detektivka. ISBN 978-80-243-6451-3. Str. 30.

zde identifikovat projev extradiegeticko-homodiegetického vypravěče,¹⁸ protože detektiv sám je pobídnut jednou z vedlejších postav k napsání židovské detektivky. „Můžete třeba napsat židovskou kriminálku. Ani nevím, jestli něco takovýho u nás existuje. Nedělejte si iluze, že bysme byli svatoušci. Jen se na ně podívejte: vejtahové, donchuaní, tuláci... Nebylo by to zábavný?“¹⁹ Je tedy původcem rámcového vyprávění,²⁰ jelikož je ihned na začátku naznačena myšlenka ztotožnění osoby autora s postavou příběhu.

Petr Eidler ve svých detektivkách následuje klasický model výstavby detektivních příběhů, které zároveň indikují kvalitní zápletku i rozuzlení. Tato kompozice se tradičně dělí na čtyři úseky či fáze, jimiž jsou představení detektiva, zločin, zahájení a průběh vyšetřování, a nakonec objasnění zločinu a odhalení strůjce, v některých případech též jeho potrestání. Uplatňuje se zde autodiegetické vyprávění retrospektivní povahy, protože vypravěč má možnost sdělovat své pocity a myšlenky, kterými hodnotí činy či slova svého minulého já.²¹

„Když jsem ta slova pronášel, vůbec mě nenapadlo, jak se všechno změní, Že za pár týdnů dojde ke zločinu a já se ho pokusím rozlousknout.“²² „Ani v nejbujnější fantazii mě nenapadlo, jak zásadní roli sehrají následující hodiny v mém životě, natož že mohou souviset s mrtvými ženami [...].“²³

---

¹⁸ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2. Str. 130.

¹⁹ EIDLER, Petr. *Na šábés se nevráždí*, str. 30.

²⁰ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*, str. 130.

²¹ Tamtéž, str. 131.

²² EIDLER, Petr. *Na šábés se nevráždí*, str. 30.

²³ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*. Brno: MOBA, 2016. Původní česká detektivka. ISBN 978-80-243-6985-3. Str. 56.

4 *Na šábes se nevráždí*

Kniha *Na šábes se nevráždí* byla vydaná v roce 2015 nakladatelstvím MOBA. Jedná se o první z řady židodetektivek, jak jim autor sám říká.²⁴ Román je rozčleněn do čtyř kapitol, a připomíná tak typickou výstavbu detektivní prózy, což bylo autorským záměrem. První kapitola uvádí čtenáře do děje a představuje postavu protagonisty. Ve druhé je detektiv přivolán, aby prošetřil smrt jedné obyvatelky domova Halochemu. Na konci této kapitoly se detektiv vzdá pátrání v důsledku neochoty potenciálních svědků. Třetí úsek začíná jen s týdenním odstupem od kapitoly předešlé, kdy je znovu vyžadována detektivova přítomnost, jelikož došlo k dalšímu úmrtí, které tentokrát nemůže být považováno za přirozené. Poslední čtvrtá část je nejkratší a obsahuje prakticky pouze objasnění případu. Svou sevřeností připomíná rekapitulační rozhovory Hercula Poirota. Detektiv svolává podezřelé do jedné místnosti, kde objasňuje případ.

Níže je nejprve román představen jako celek, děj je stručně popsán pro účely pozdější analýzy. Následuje charakteristika postav židovského původu, které v příběhu vystupují.

4.1 Stručné představení děje

Příběh se začíná odvíjet během rekreačního pobytu v závěru prvního červencového týdne u rybníku pod Prachovskými skalami. Zde se detektiv setkává se skupinou přeživších holokaustu z pražského domova Halochemu. Zachrání tři klienty tohoto domu před utonutím v rybníku, a spřátelí se tak s rebecin²⁵ Juditou Bergerovou, která má skupinku seniorů na starosti.

O několik týdnů později mu rebecin Bergerová volá s prosbou o pomoc. V jejich domě zemřela klientka Zuzana Schwarzkopfová, rozená Kaufmannová, ve věku asi 85 let. Její smrt přijde rebecin podezřelá i přes posudky lékařů, podle nichž se jedná o úmrtí stářím. Detektiv se nakonec případu ujímá a vyzpovídá několik zaměstnanců domova i jeho klienty, včetně těch, které již měl možnost potkat během pobytu v Českém ráji, avšak vlivem nesdílnosti ostatních případ po několika dnech vzdá s tím výsledkem, že na nic podezřelého nenarazil. Pozorný čtenář nicméně může zaznamenat narážky poukazující na stopy k případu.

---

²⁴ Nepřerušovaný řetězec knížek Petra Balajky-Eidlera s židovskými motivy – Maskil המשכיל. Maskil המשכיל – *Magazín židovské reformní komunity Bejt Simcha v Praze* [online]. přístup: 30. 4. 2023.

²⁵ Manželkou rabína.

Zemřelá se zmínila o tom, že uviděla někoho, koho poznala.²⁶ Ona i její muž se ocitli v komunistickém vězení, kde její muž zemřel. Známa Zuzany a klientka z domova tvrdí, že je musel někdo udat.²⁷ Když detektiv mluví s jiným klientem Josefem Rokličkou, zachvěje se mu hlas při vzpomínání na německou dívku Inge.²⁸ Všechny tyto indicie, jak se později ukáže, povedou k odhalení pachatele.

O týden později je nalezen mrtev Josef Roklička a vyšetřovatel je opět, samozřejmě diskrétně, povolán k případu. Do domova pro přeživší v roli jednoho z klientů nastupuje inkognito pan Lála, dlouholetý spolupracovník detektiva. Zde již vystávají i pro detektiva slibné stopy, které následuje až k objevení válečného deníku, a případ se začíná ve své složitosti a komplexnosti pomalu rozplétat.

4.2 Prostor a čas

Hlavním dějištěm příběhu a vražd je pražský domov Halochem vybudovaný a spravovaný Židovskou obcí v Praze. Tento domov má zřejmě svůj reálný předobraz v Domově sociální péče Hagibor nacházejícím se na pražských Vinohradech poblíž zastávky metra Želivského. Knižní Halochem je též situován do části Vinohrad nedaleko stanice Želivského: „V našem domově pro přeživší na Vinohradech jste určitě ještě nebyl.“²⁹ „Nasedl jsem na metro a vystoupil na stanici Želivského. [...] Ostraze jsem pyšně ukázal novou kartu a byl vpuštěn do objektu.“³⁰ Podobnost prostoru je patrná i z překladu hebrejských názvů domovů „halochem“ a „hagibor“. V prvním případě by český ekvivalent zněl „bojovník“ a ve druhém „hrdina“.

Příběh čtenáře tedy primárně zanese do letní Prahy v rozmezí let 2010–2015. V knize se nedozvíme sice přesné datum, ale můžeme ho přibližně vydedukovat. Nezávazně na sobě totiž od postav zjišťujeme, kolik bylo let Zuzaně Schwarzkopfové, první mrtvé, v den jejího skonu: „Akorát jí bylo pětadesát, což na zdejší poměry není žádnéj věk.“³¹ Na dalším místě pak: „Fakt je, že nevypadala na to, že má smrt na jazyku. A těch dvaadesát není u našince žádnéj věk.“³² Autorkou tvrzení je lékařka. Mohli bychom tedy předpokládat, že doktoři znají přesný věk svých svěřenců. Vezmeme-li do úvahy informaci, která je zprostředkována jednou

---

²⁶ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 43, str. 82–83.

²⁷ Tamtéž, str. 96.

²⁸ Tamtéž, str. 114.

²⁹ Tamtéž, str. 39.

³⁰ Tamtéž, str. 66.

³¹ Tamtéž, str. 41.

³² Tamtéž, str. 106.

klientkou Halochemu, můžeme děj alespoň přibližně zakotvit v čase: „Zuzana se, myslím, hned v šestačtyřicátém vdala. Takže si snadno spočítáte, že jí bylo osmnáct.“³³

Příběh se tedy odehrává hlavně v uzavřeném komplexu domova pokojného stáří, kde se stanou dva podivné případy úmrtí. Omezený prostor odpovídá častému místu děje v tradičních detektivkách, jako tomu je například v uzavřené komunitě na pustém ostrově v *Deseti malých černoušcích* Agathy Christie nebo v prostoru železničního vagonu ve *Vraždě v Orient expresu* téže autorky.

Pro Eidlerova detektiva se jedná o novou a výjimečnou zkušenost, protože, jak bylo zmíněno výše, soukromý detektiv se k vraždě dostane jen zřídka. Prostor Halochemu je však prostředí velmi uzavřené a skoro nepřátelské. Někteří zaměstnanci a klienti dávají vyšetřovateli jasně najevo, že mu nevěří, a neustále ho podezřívají.

„Přemítal jsem, jak k tomu případu přistoupit. Mám brát v úvahu, že se týká přeživších Židů, teda jednat s nimi maximálně v rukavičkách, abych se někoho nedotkl nebo mu nezpůsobil bolest? Nakolik mám přihlížet k jejich minulosti? Je v mých silách přijít smrti Zuzany Schwarzkopfové na kloub, když jsem pro ně obyčejný goj? Její život a život těch, kterými byla v poslední době obklopená, představuje cosi, s čím nemám žádnou zkušenost a ani ji nemůžu mít. Nikdo z mých příbuzných nebyl v koncentráku, přicházím k nim z jiného světa. Steiner měl pravdu, když mě varoval. Nejsem jejich a oni mi to dají znát. Bylo to, jako kdybych chtěl přečíst román v řeči, kterou jsem neznal. Slabikoval jsem slova, ale smysl mi unikal. Možná ani nemám dost vůle do toho jít.“³⁴

V románu je zařazeno nespočet vnitřních rozvah detektiva, tento vhled do jeho vědomí tak nabízí čtenáři lepší pochopení motivace jeho činů a participaci na vyšetřování samotného případu.

4.3 Postavy

Ačkoliv se jedná o prózu, ve které se objevuje velká řada postav, což patří k náležitostem detektivního žánru, čtenář se v jejich osudech díky důmyslnému prolínání časových rovin neztrácí, a tím je detektivka zajímavá a velmi čtivá. Samotné postavy v knize by se nabízelo rozdělit na dvě skupiny, menší a větší, podle jejich původu a toho, jak se sami identifikují. Na Židy a na takzvané goje, cizince, příslušníky jiného než židovského národa či náboženství.³⁵

³³ EIDLER, Petr. *Na šábés se nevraždí*, str. 72.

³⁴ Tamtéž, str. 63.

³⁵ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: J. Otto, 1909. Díl 10. Str. 255.

Postavy, které jsou uvedeny níže, mají v románu největší roli, jsou proto popsány detailněji pro dokreslení celého příběhu.

4.3.1 Judita Bergerová

Angažovanost Judity Bergerové je v pražské židovské obci na denním pořádku, protože je manželkou rabína. Zároveň pracuje jako sociální pracovnice, což je oficiální název jejího zaměstnání. Má na starosti chod domova pro přeživší. Případ nechce předat policii, protože se obává, že veřejné vyšetřování by ohrozilo klid a zdraví jejích klientů. Je si plně vědoma citové zátěže, kterou si s sebou přeživší nesou, a ví, pod jakou tíhou vzpomínek žijí a jak se s nimi musí dennodenně vypořádávat. I přes to si zachovává nadhled a opakovaně a s trpělivostí detektivovi vyvrací předsudky a stereotypy o Židech, o kterých se bude předkládaná práce později zmiňovat podrobněji. „Rebecin [...] u mě je to svatý posláni [...], jsem normálně zaměstnaná na naší obci. Oficiálně se tomu říká sociální pracovnice pro tu naši mešuge komunitu. Takže tu jsem vlastně služebně... Chci říct za trest...“³⁶ Svou otevřeností a výřečností vystupuje z řady konzervativních představitelů židovské obce, ke kterým je ze začátku připodobňována detektivem a jeho partnerkou Kateřinou. „Je s nima docela sranda, prohlásila Kateřina. [...] ‚Člověk by si nepomyslel, že zrovna s nima...‘ Přiznal jsem se, že jsem nikdy nepřemýšlel o tom, jestli může být s manželkou rabína legrace. Musel jsem ovšem Káče dát za pravdu. Judita byla opravdu zábavná a příjemná.“³⁷

Judita plní v knize funkci detektivovy průvodkyně po světě, ve kterém se plně neorientuje a musí se po něm pohybovat nadmíru opatrně a počínat si nenápadně. Sama rebecin totiž nechce vyšetřováním vzbudit pozornost, a vnést tak pochybnosti do myslí svých svěřenců. „Musí to zůstat jen mezi náma, Vypuknout tady panika, tak je konec. Kdo má za sebou zkušenost šoa, tak má traumata a strach.“³⁸

4.3.2 Michael „Miki“ Steiner

„Steiner byl ten nejvyšší, velmi štíhlý až hubený, odhadoval bych ho na metr devadesát, do čela a očí mu co chvíli padal pramen vlasů, který si pak mimoděčným gestem vracel dozadu. Možná proto, aby zakryl své zvláště tvarované uši, stejně protáhlé jako jeho hlava.“³⁹

---

³⁶ EIDLER, Petr. *Na šábés se nevraždí*, str. 17.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž, str. 50.

³⁹ Tamtéž, str. 7.

Steiner je téměř devadesátiletý klient Halochemu. Detektiv ho potkává již na rekreačním pobytu. Byl to právě on, kdo přepadl z loďky do rybníka. Navzdory pokročilému věku ho druhé pohlaví nenechává chladným, což jedna z žen, o které projevuje Michael zájem, označuje za typickou charakteristiku Židů. „Viděla jste snad Žida, kterého do posledního dechu nezajímají ženský?“⁴⁰ „Já ovšem neznám Žida, co by nežárlil. Dokonce i na cizí zadaný ženský, protože přece mohly být potenciálně jeho.“⁴¹

Je to právě Steiner, kdo v detektivovi podnítl zájem nejen o holá fakta minulosti, ale dokonce ho přivede na myšlenku, že právě v ní je nutné pátrat, ať už jde o historii sebevíc pohřbenou. „Víte, co Židi říkají: poloviční pravda je úplná lež [...] Co si vezmete třeba z toho, když vám někdo řekne, že byl v Terezíně? I když vám řekne, kterým transportem tam odjel, jak dlouho tam byl, kam ho odtamtud odlišovali? Kdo všechno z jeho blízkých zahynul? To by byla podle vás veškerá pravda?“⁴²

„Fakta, to jsou možná kosti skutečnosti, ale důležitější je maso. To kolem kostí. I kdyby vám někdo řekl, kolikrát se mu podařilo vyreklamovat sebe nebo příbuzný z transportu na východ, pořád nic nebudete vědět. Co všechno musel zorganizovat a musel někomu z prominentů slíbit, aby jeho matku nebo přítelkyni vyškrtli ze seznamu. Kdo jel místo těch vyškrtnutých, když kvóty Němců se musely dodržet? Jakým zázrakem sám přežil? A co bylo potom? Mohl vůbec žít, když měl za sebou peklo? Chtěl žít, když zůstal sám? A jak žil? Nebylo to jen další peklo? Za tímhle je to šťavnaté maso, pane. Ta skutečná pravda, ale tu se jen tak nedozvíte.“⁴³

Do roku 1943 se Steiner ukrýval se svou rodinou na statku, než si pro ně na udání přišlo gestapo a odvezlo je do Terezína. Zatímco ostatní odtud putovali do Osvětimi, jeho odvezli do „rajchu“⁴⁴, kde odklízal trosky po bombardování, zneškodňoval nevybuchlé bomby a odstraňoval roztrhané mrtvoly.⁴⁵ Z celé rodiny přežil jako jediný.

---

⁴⁰ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 24.

⁴¹ Tamtéž, str. 150.

⁴² Tamtéž, str. 58.

⁴³ Tamtéž, str. 59.

⁴⁴ Německy Reich, česky říše.

⁴⁵ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 60.

4.3.3 Josef „Josi“ Roklička

„Byl rovněž poměrně a připomínal mi dávno vysloužilého boxera bantamové váhy⁴⁶ včetně několika jizev. Možná i psa boxera, když se zašklebil, měl taky na tváři plno záhybů. Světlé, skoro bílé vlasy měl stále husté, ostříhané na ježka.“⁴⁷

Do domova se Roklička přihlásil a nastoupil koncem července, tedy pár dní před rekreačním pobytem v Českém ráji. Narodil se roku 1927 v Kopidlně na Jičínsku a osířel ve svých deseti letech. I když pocházel z křesťanského prostředí, ještě před válkou ho adoptovala židovská rodina obchodního partnera jeho otce jako své čtvrté dítě a přijal jejich jméno – Steiner. „Rodina Steinerových byla sice asimilovaná, ale pořád ještě dodržovala židovský zvyklosti, takže se s tím seznámil i Pepík Roklička a naučil se modlitby a tradiční rituály.“⁴⁸ Tato znalost mu uškodila, ale také později pomohla. Byl kvůli ní za války považován za Žida, ale v pozdějším věku se díky svým znalostem mohl přihlásit do domova Halochem, a ostatní tak netušili o jeho původu.

Během války se spolu s rodinou Steinerových ukrýval na statku v malé vsi. Josef a Michael Steiner byli nevlastní bratři. Oba, jak se v průběhu vyšetřování ukáže, se během svého pobytu zamilovali do dcery Inge německých statkářů, a když se postupně její pozornost přiklonila na stranu Michaela, Josef se v žárlivosti rozhodl zaslat udavačský dopis na adresu gestapa. Domníval se, že odvezou jen Steinerovy a on zůstane s Inge na statku sám. Věděl tedy, k čemu se schyluje, byl připraven, a proto se mu podařilo včas uprchnout. Gestapo však zatkl a odvezlo všechny, včetně rodiny domácích. Poté se Josef ukrýval, ale byl nakonec dopaden a transportován do pracovního tábora v České Lípě, odkud uprchl a žil mezi partyzány až do konce války.

I když nebyl židovského původu ani vyznání, ostatní ho za Žida považovali. Ocitl se mezi dvěma proudy, ale nikam nepatřil. Židé ho už nepovažovali za jednoho z nich a ostatní brali jeho židovství za samozřejmé, i když o jeho konverzi k judaismu nebyly žádné důkazy. Kvůli zmatkům ve jménech přeživších a obětí po válce se navrátil ke svému rodnému příjmení Roklička. Spolupracoval se Státní bezpečností a díky své znalosti jazyků působil jako agent, který prohledával lidem poštu. Svě židovské minulosti se však nezbavil. Poté, co byl vyhozen z práce, ze strany a rozpadlo se mu manželství, emigroval do Ameriky.

---

⁴⁶ Váhová kategorie v některých bojových sportech.

⁴⁷ EIDLER, Petr. *Na šábés se nevráždí*, str. 7.

⁴⁸ Tamtéž, str. 247.

Jak Roklička říká detektivovi, celý život psal práci, která se „týká etiky a morálky Židů během holocaustu.“⁴⁹ Josef tedy uvažuje: „Je jen jedna morálka, nebo víc morálek? Můžou mít věznitel a vězeň stejnou morálku? Jaká je morálka člověka, kterému jde o život? Může se ospravedlnit hřích, kterého se dopustíte kvůli záchraně vlastního života na úkor někoho cizího?“⁵⁰

„Lidi za války museli dělat hrozné věci, aby přežili. Židi nebyli výjimka, naopak. Ocitali se v nejmeznějších situacích, kdy život visel na nejtenčím vlásku a rozhodovala o něm naprostá banalita. Někdo přežil na úkor druhého. Stačilo ukrást porci chleba nebo boty. Někdo může chtít takovou krádež pomstít. Někdo se vyreklamoval z transportu, ale jiný musel nastoupit místo něj. I po sedmdesáti letech by to mohl být motiv k trestu. Můžu se mýlit... Ale těmito etickými záležitostmi viny se v té knize hodně zabývám, tak proto vám to říkám.“⁵¹

Zde vyvstává otázka, zda za Rokličkovým zájmem o etické problémy v mezních situacích nestojí pouze svědomí. Zda se nechce touto prací vykoupit a ospravedlnit své skutky, ukázat lidem svou motivaci.

4.3.4 Zuzana „Šoší“ Schwarzkopfová

„Ještě než jsme se dostali do Terezína, tak jsem si říkala: teď to ještě není nejhorší, tak to musím vydržet. Pak jsme byli v Terezíně a já si zase říkala: ještě to jde, horší bude, až v tom budu, teda jako až mě zařadí do transportu. Když jsem dostala tyfus a kolem mě umírali, tak jsem si zase řekla: ještě to jde, až budu mít smrt na jazyku, to bude teprve špatný... Rozumíte? Vlastně nikdy není tak zle, aby vám nemohlo být hůř.“⁵²

Právě případ Zuzaniny smrti zavede detektiva vůbec poprvé do židovského domova na pražských Vinohradech. Paní Schwarzkopfová byla tichá křehká stařenka, která se nikdy příliš neúčastnila jakýchkoli socializačních aktivit mezi spoluobyvatelem Halochemu. Bydlela v domově již třetím rokem a veškerý svůj majetek odkázala obci. Jedině ona totiž ze své rodiny přežila válku, navíc zemřela bezdětná. Dostala se do Terezína transportem z Hradce v prosinci roku 1942, tam pracovala v „landwirtschaftu“, což ji uchránilo před umístěním dál na východ. Zůstala v Terezíně až do konce války.

⁴⁹ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 110.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž, str. 117.

⁵² Tamtéž, str. 81.

Po skončení války se v osmnácti letech vdala. Naneštěstí po několika letech soužití začala být pro manžela, přesvědčeného komunistu, přítěží a překážkou v jeho kariérním postupu. Opustil ji a ona se nějakou dobu živila jako skladnice, než se podruhé vdala za Egona Schwarzkopfa. „Egon byl možná o dva tři roky starší, fešák, hustý černý vlasy, akorát nebyl moc do výšky asi jako ona. Nevím, co měl za sebou, ale jeho otec žil už od začátku války v Jeruzalémě a kluk byl sionista jak z učebnice.“⁵³ Převáděla spolu s manželem lidi přes hranice. Celá akce vyšla najevo a oba byli zatčeni. Egon byl odsouzen na 15 let za mříže, ale ve vězení údajně zemřel na zápal plic. Zuzana ve třetím měsíci těhotenství ve vazbě potratila. Potřetí se již nevdala a zůstala bezdětná.

4.4 Motivy židovské tradice a zvyků, jejich dodržování a porušování

Motivy židovských tradic, ať už různých zvyklostí nebo náboženských témat, jsou v knize velmi časté. Na mnoha místech většinou poskytuje jejich vysvětlení jedna z vedlejších postav židovského původu. V textu je používáno i hodně výrazů z hebrejštiny, jidiš a němčiny, které jsou zpravidla formálně odlišené kurzívou. Pokud čtenář ovšem tyto termíny a výrazy nezná, musí si je dohledat sám, protože v románu *Na šábess se nevráždí* není k dispozici slovníček či poznámkový aparát.

4.4.1 Šábess

Sobota, hebrejsky šabbát, je u Židů zasvěcena úctě Boha na památku stvoření světa. Zároveň je dnem ustanoveným k odpočinku. Židovský šábess začíná již pátečním večerem a trvá do večera druhého dne do chvíle, než se na obloze objeví první hvězda.⁵⁴ Desatero se o žádném jiném pro Židy posvátném dnu nezmiňuje, proto je tento každotýdenní klid v židovství velice důležitý.

Je tedy zřejmé, že během šábessu mají židovští věřící zákaz veškeré práce, což v knize potvrzuje například rebecin Judit Bergerová: „Šábess přece začíná v pátek západem slunce, [...] takže zhruba od devátý večer platí všechny rituální zákazy prací a vražd. Proto rebecin ráno ani sama nemohla zatelefonovat.“⁵⁵ Rebecin tedy usuzuje, že během šábessu žádný Žid vraždit nemohl.

⁵³ EIDLER, Petr. *Na šábess se nevráždí*, str. 74.

⁵⁴ NEWMAN, Ja'akov, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Přeložil Dušan ZBAVITEL, přeložila Gita ZBAVITELOVÁ. Praha: Sefer, 1992. Judaika. ISBN 80-900895-3-4. Str. 197.

⁵⁵ EIDLER, Petr. *Na šábess se nevráždí*, str. 134.

Ostatní postavy však sice mají šábes v úctě, ale zákaz práce striktně nedodržují: „[...] šomrej šabat, co důsledně svěťí sobotu, je už tady opravdu málo.“⁵⁶ Mezi ně patří například lékařka paní Passer a ředitel ústavu PhDr. Šimon Weber, kteří doufají, že k úmrtí došlo ještě před půlnocí. Chtějí věřit tomu, že „[...] na šabat se přece proboha ve slušný společnosti nevraždí!“⁵⁷ Nejen na tomto místě si je možné povšimnout pozastavení se detektiva nad vzniklou situací, nechápe totiž, proč se snaží výše jmenovaní čas smrti antedatovat: „Nechápal jsem, jakou má doba Rokličkovy smrti souvislost s možností racionálního vysvětlení jeho smrti. Jako kdyby se o půlnoci mohlo umírat jen přirozeným způsobem. Nebo v tom bylo zakódované něco židovského, čemu jsem neporozuměl?“⁵⁸

Ve vysvětlení šábesu, jak ho předkládá doktorka Passer, se vyskytuje zmínka o zákazu odchycení a následném zařiznutí jelena. „Avšak člověk není zvíře.“⁵⁹ Tato narážka předznamenává poslední čtvrtou kapitolu obsahující vyřešení případu, kdy pachatel Miki Steiner nazve oběť bestií. Ukáže se, že šlo o pomstu za činy, kterých se Roklička dopustil. Podle *Ottova slovníku naučného* se bestie definuje jako divoké zvíře, šelma, používá se jako nadávka pro člověka zvířecích a surových mravů.⁶⁰ Detektiv pachatele Steinera i jeho spolupachatele Weissmanna odhalí, ale nevydává je k potrestání. Šlo totiž o spravedlivou pomstu. Příběh se tímto uzavírá a cyklí.

4.4.2 Košer jídlo

Košer, hebrejsky kaušer, jsou čisté pokrmy, které jsou dovolené k požití v souladu s židovskými zákony.⁶¹

Košer jídlo je neodmyslitelnou součástí židovské kultury a je s ní pevně spjato. Židovské kuchyně a jídelníčky se dodnes řídí tímto přístupem, který vychází z Tóry neboli kašrutu. Opakem košer je trejfe mající původ v hebrejském slově trefa, což doslovně znamená roztrhaný. Původně termín označoval zvěř roztrhanou šelmami a dravci, ale později se již tímto označením pojmenovávalo vše, co nebylo košer.

Vyvstává však otázka, do jaké míry jsou košer pokrmy pouze ustrnulou tradicí a zároveň rysem, který si chtějí Židé uchovat, a odlišit se tak od lidí zvenčí. Na prvních

---

⁵⁶ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 134.

⁵⁷ Tamtéž, str. 129.

⁵⁸ Tamtéž, str. 134.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: J. Otto, 1909. Díl 14. Str. 964.

⁶¹ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: J. Otto, 1909. Díl 3. Str. 894.

stránkách knihy se skupina snaží opravit nestartující auto, protože jím dobrovolnice Celestýna jezdí každé ráno pro košer snídani.

„Jestli chceš mít ráno ke snídani košer šunku, musíme tenhle vehikl zprovoznit. [...] Jaká snídaně? Víte, co se vám můžu na košer šunku? [...] ta šunka, co vozí Celestýna, je prostě božská, v Praze ani na obci jsem takovou krutí šunku nejedla. A tenhle drahoušek ji jezdí kupovat do krámu jen kvůli našim rozmarům a ještě riskuje život v nepojízdným křápu.“⁶²

Obyvatelé Halochemu sice mají k dispozici plně košer kuchyni a vaří se zde jídla jako gefilte fish, barches nebo ovocné blincesy,⁶³ avšak židovské rituály příliš nedodržují, což je paradoxně patrné i z faktu, že byl Roklička zabit během šabatu.

„[...] když mně má přijít návštěva, tak si vždycky nechám koupit šunku nebo uherák.“⁶⁴
„A když mě snacha vezme ven do Prahy, pokaždý si dám krevetovej koktejl nebo pizzu s plody moře.“⁶⁵

4.4.3 Rituální pohřeb

V rámci judaismu je vyžadováno, aby člověk, který zemře, byl pohřben ještě tentýž den. I když například v Izraeli je tato tradice většinou praktikována, v dnešní době se pravidlo komplikuje například pevně stanoveným časovým rozpětím, po kterém může nemocnice tělo zesnulého vydat, nebo i dojezdovou vzdáleností pozůstalých. V obou případech nicméně židovské náboženství zakazuje jakýkoli zásah do lidského organismu, pokud k němu není závažný důvod, protože je pitva pokládána za ohavení těla a překážku při vzkříšení, až přijde Mesiáš.⁶⁶

Detektivovi toto pravidlo zároveň ztěžuje, na druhou stranu ale i usnadňuje, práci, neboť lze mnohé usoudit i z odložení rituálního pohřbu či jeho úplné absence. V případě mrtvé Zuzany Schwarzkopfové probíhá pohřeb hned druhý den: „Šoši, Šošana, to je hebrejsky Zuzana, byla věřící. Měla hned druhý den tradiční pohřeb na Novém hřbitově. Proběhla tahara, sešel se minjan [...] zpívalo se a byla uložena do země v hrubý rakvi z neohoblovaných

---

⁶² EIDLER, Petr. *Na šábés se nevraždí*, str. 9.

⁶³ Tamtéž, str. 90.

⁶⁴ Tamtéž, str. 151.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž, str. 42.

prken.“⁶⁷ V případě Josefa Rokličky, se však tradiční obřad zprvu odkládal a poté byl proveden klasický civilní pohřeb. Tato situace přiměje detektiva pátrat v minulosti zemřelého.

4.5 Židovské stereotypy

„Rabín má mít pejzy, dlouhý vousy, na hlavě klobouk nebo aspoň jarmulku, černej kaftan nebo bílejšál s třásničkama, jak to člověk zná z filmů. Ani jsem netušila, že může mít manželku.“⁶⁸

Stereotypizace Židů se vizuálně objevuje v české kultuře od středověku, v moderní době zvláště od konce 19. století. Tyto předsudky vycházejí z údajné představy, že jsou Židé díky fyziognomickým a jiným znakům snadno rozeznatelní od většinové společnosti. Domnělý židovský vzhled měl spočívat ve výrazně zvětšeném nose a též v typickém zaměstnání, jakým je například činnost bankéře, továrníka, překupníka či podomního obchodníka.⁶⁹ Určitým stereotypem se v české vizuální kultuře stala také postava ortodoxního Žida. I když se tímto způsobem nejprve zobrazovali jen Židé z východní Evropy, majoritní obyvatelstvo často používalo, či dokonce vyžadovalo, právě tento způsob vyobrazení židovských postav, a to především kvůli snadné a rychlé identifikaci židovského etnika. Stereotypní podoba ortodoxního Žida se tak stala zjednodušeným obrazem, potažmo symbolem, celého českého židovstva.⁷⁰

Židovské stereotypy jsou leitmotivem procházejícím celou knihou. Ve většině případů jsou tyto předsudky detektivovi vyvráceny nebo alespoň okomentovány samotnou rebecin, která tak dává najevo, že si jich je sama vědoma. Jedním z nejsilnějších a nejhlouběji zakořeněných je obraz Žida jako boháče a zdatného obchodníka: „Židé se topí v penězích a můžou rozhazovat, jak se jim zlíbí.“⁷¹ Rebecin sice podotýká, že Židi se nemusí ohlížet na peníze, ale vyvrací představu, že každý Žid je obchodník, bankéř nebo právník. Naráží ironicky na přesvědčení, že chtějí ovládnout svět.⁷² Naopak upozorňuje na jejich pověstnou zvědavost, potřebu o všem mezi sebou rozmlouvat a vytvořit si vlastní názor, formulovat argumenty a protiargumenty.

„Každej je děsně zvědavej a tak trochu hochštapler. To je snad naše nejnápadnější vlastnost. Ne všichni jsou mazaní, zdaleka ne všichni rozumí kšeftu, jak si lidi o nás myslí,

⁶⁷ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevráždí*, str. 42.

⁶⁸ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevráždí*, str. 17.

⁶⁹ JANÁČOVÁ, Eva, ed. *Obrazy zášti: vizuální projevy antijudaismu a antisemitismu v českých zemích*. Praha: Artefactum, 2021. ISBN 978-80-88283-63-8. Str. 136–156.

⁷⁰ HOLÝ, Jiří, ed. *Cizí i blízcí: Židé, literatura, kultura v českých zemích ve 20. století*. Praha: Akropolis, 2016. ISBN 978-80-7470-125-2. Str. 135.

⁷¹ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevráždí*, str. 44.

⁷² Tamtéž, str. 51.

ale do všeho strkáme čumáky, všechno chceme vědět, do všeho kecat, u všeho musíme být. Každý chce prosadit svůj názor a upozornit na sebe. A kdyby náhodou někdo druhý řekl, co měl na jazyku, řekne pravej opak, jen aby se o tom mohlo diskutovat.“⁷³

Detektivova počáteční představa, že vzpomínky na minulost u přeživších vyvolají neustálou potřebu o nich mezi sebou rozmlouvat, se během prózy vyvíjí a mění se. „Každý z nich prožil kus života v pekle. Někteří ztratili během holocaustu rodinu, rodiče, prarodiče, bratry, sestry, desítky nejbližších příbuzných. Na vlastní oči je viděli umírat, viděli kouř z jejich spálených těl v Osvětimi nebo Majdanku.“⁷⁴ Na další straně pak následuje:

„[...] Že se po tom všem ještě smějou a chovají jako malý děti?... A není to snad to nejlepší, co můžou dělat? Ne, nebojte se, oni se už dávno mezi sebou nebaví, kolik kdo ztratil nejbližších nebo kterejma lágrama ho vláčeli. Kdo šel dřív do transportu, zatímco ten z následujícího si mohl ještě dva měsíce poležet sám ve své posteli a čistým povlečení. Už si to ani nepředhazují. Ale většina z nich má dodnes výčitky, že přežili zrovna oni... Nikoho cizího neobtěžují svými nočníma můrami. Když si s nima sednete ke stolu, neukážou vám vytetovaný číslo na předloktí.“⁷⁵

Na počátku je záměrem soukromého detektiva zjistit fakta o životě klientů domova pro přeživší. Postupem času však dochází k tomu, že lidé mu sice svůj příběh bez větších pobídek vypoví, to zásadní si ale vždy nechávají pro sebe. Pro vypátrání pravých důvodů a motivů různých činů se musí pustit ještě hlouběji do minulosti, i když to ani jemu, ani přeživším není příjemné.

V neposlední řadě se stereotypizace projevuje v podání Lály, který se infiltruje do prostředí Halochemu jako nově přijatý klient. Lála nemá židovské kořeny a přislíbil svou účast ve vyšetřování až poté, co zjistí, jakých služeb se mu v domově dostane. Sama rebecin ho varuje, „[...] aby to nepřeháněl a nepobíhal tady třeba s talesem⁷⁶ na hlavě a tfilin⁷⁷, kdyby si to někde obstaral. To by bylo právě nápadný.“⁷⁸ I přes její varování Lála přijde do domova s jarmulkou na hlavě a vykřikuje výrazy v jidiš. Nakonec je jeho krytí právě kvůli přehnané stylizaci jednou z obyvatelk domu odhaleno: „V našich končinách tfilin užívají jen při šachritu. To je přece ranní modlitba. Já ho viděla omotanýho řemínky večer. Takže mi došlo,

---

⁷³ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 28.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž, str. 29.

⁷⁶ Modlitební plášť.

⁷⁷ Modlitební řemínky. Omotávají se kolem levé ruky a hlavy.

⁷⁸ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 128.

že není našinec. Ani si to neuměl správně namotat na ruku, vypadal s tím jako mešuge z nějakýho masochistickýho salónu.“⁷⁹

4.5.1 Mluva postav

Jak již bylo zmíněno, v románu se objevuje velké množství známých i méně frekventovaných slov, které používají zejména židovské postavy v dialozích. Výrazy pocházejí převážně z hebrejštiny (šlemázl⁸⁰; šnórovat⁸¹; šiduch⁸²; dybuk⁸³...), avšak objevují se i slova v jidiš (mišpoche⁸⁴; tales⁸⁵; nudnik⁸⁶; šula⁸⁷...), němčině (zu viel⁸⁸; heim⁸⁹; nach rechts, nach links⁹⁰; kinderstube⁹¹...) či francouzštině (tête-à-tête⁹²).

V románu je také možné nalézt méně či více zřetelné narážky na skutečné i domnělé židovské zvyklosti a anekdoty. Mezi takové se řadí onikání, které se objevuje v promluvách klientů domova pro přeživší. Mluvčí používající tento jazykový prostředek, jenž je jakousi obdobou vykání, prokazují svému komunikačnímu partnerovi úctu. Ačkoli ho v mluvené podobě již nenalezneme, bývá přítomen právě v židovských anekdotách.

Často můžeme v dialozích postav zaznamenat odpovědi formou otázky, což nepochybně odkazuje na židovskou tradici. Dokládá to například anekdota uveřejněná Karlem Poláčkem v knize *Židovské anekdoty* z roku 1934:

„Poklona, pane Kosiner. Kam jdete?“

„Kam bych měl jít?“

„A co zdrav, zdrav?“

„Proč bych neměl být zdrav?“

„A co dělá rodina?“

„Co by měla dělat?“

„A jak jdou obchody?“

---

⁷⁹ EIDLER, Petr. *Na šábés se nevraždí*, str. 219.

⁸⁰ Neštěstí, smůla.

⁸¹ Žebrat, prosit.

⁸² Systém seznamování v ortodoxních židovských komunitách za účelem sňatku.

⁸³ Zlý duch či démon z židovských legend, který se zmocňuje jiných živých bytostí.

⁸⁴ Rodina, příbuzenstvo.

⁸⁵ Modlitební plášť, který se nosí při modlitbě. Někteří muži jej nosí přes ramena, jiní si jím zakrývají i hlavu.

⁸⁶ Výraz pro nudného, tupého nebo otravného člověka.

⁸⁷ Škola.

⁸⁸ Přespříliš.

⁸⁹ Ústav, kasárny.

⁹⁰ „Doleva, doprava“. Rozkazy na rampě při příjezdu do Osvětimi.

⁹¹ Dobré vychování.

⁹² Mezi čtyřma očima, důvěrný rozhovor.

„Jak by měly jít obchody?“

„Poslyšte... Proč odpovídáte na otázku zase otázkou?“

„A proč bych neměl na otázku zase odpovědět otázkou?“⁹³

Schopnost Židů pohlížet na věci z více úhlů je tématem, které prochází celou knihou. Na mnoha místech postavy tak detektivovi připomínají, aby se nezaměřil pouze na jednu stopu a nevyšetřoval jen jedním směrem. Nutné je podotknout, že detektiv má k výroku spíše ironický vztah. „A všechno bude jinak. Jako v tom židovském vtipu.“⁹⁴ Nepochybná je i další narážka opět na židovskou anekdotu: Starý rabín se ocitl na smrtelné posteli, a protože byla jeho učenost a svatost věhlasná, shromáždila se kolem jeho lože nejen rodina, ale i starší židovské obce. Prosili ho, aby jim zanechal svou moudrost. „Řekni nám tu největší moudrost, ke které jsi došel za svůj život.“ Starý pán otevřel oči a s posledním dechem řekl: „Všechno je jinak.“⁹⁵ Uvědomění si, že „všechno je jinak“ se v *Na šábese se nevráždí* objevuje hojně a v mnoha podobách.⁹⁶

Příslušnost k židovskému národu můžeme nalézt i v promluvách, které se z pohledu dnešní češtiny mohou zdát nekorektní, ale v díle mají určitou funkci a jsou znakem specifického způsobu vyjadřování se. Kupříkladu uvádíme následující: „Máš řeči i na Hugo Weissmanna“⁹⁷, „jsem Žid a zdrav“⁹⁸.

4.6 Motivace činů

Počínání znázorněné v románu *Na šábese se nevráždí* má své kořeny v minulosti, která je buď mnohdy téměř zapomenutá, nebo se ji alespoň mnozí protagonisté snaží zapomenout a pohřbít ji hluboko v sobě. Proti jejich snaze ovšem působí ti, kteří pátrají po minulosti a usilují o pochopení souvislostí a pohnutek pro současné (zlo)činy: vypravěč, dobrovolnice Celestýna, Lála a Klára Líbalová. Staré hříchy vrhají dlouhé stíny na život přeživších, postavy jsou pronásledovány prožitky z holokaustu za nacistické okupace, perzekuce po únoru roku 1948 i způsobem, jakým tyto události prožívali a přežili, ať už v ghettu, koncentračním táboře, úkrytu, nebo exilu. Nejstarší činy či dávné křivdy mají obvykle ty největší důsledky.

Vše odstartovala takřka nevinná návštěva studentky z Brna Kláry Líbalové v Halochemu. Psala ročníkovou práci o zločinech vnitra v 50. letech. Ačkoliv u Zuzany Schwarzkopfové

⁹³ POLÁČEK, Karel. *Židovské anekdoty*. 2. vyd. Praha: Orbis, 1934. Veselá mysl. Str. 38.

⁹⁴ EIDLER, Petr. *Na šábese se nevráždí*, str. 157.

⁹⁵ POLÁČEK, Karel. *Židovské anekdoty*, str.

⁹⁶ EIDLER, Petr. *Na šábese se nevráždí*, str. 153, 157, 188, 252.

⁹⁷ Tamtéž, str. 149.

⁹⁸ Tamtéž, str. 104.

neuspěla a neposunula se blíže k identitě tajného agenta, který udal jejího manžela a nepřímo zavinil Zuzanin potrat, spustila svým zájmem o minulost sérii událostí, které měly za následek pokus o utopení Mikiho Steinera v rybníce, Zuzaninu smrt a Rokličkovu vraždu. Je až skoro neuvěřitelné, že na počátku celého propletence stojí patnáctiletý Josef Roklička, který se zamiloval do německé dívky, o kterou měl zájem i jeho nevlastní bratr. Jeho osud a neustálé přizpůsobování se okolnostem a režimu jsou blíže popsány v podkapitole níže.

4.7 Dvojitý (trojitý) život

Během války vedlo mnoho lidí dvojitý život, aby přežilo a zachovalo si alespoň trochu duševní rovnováhy. Při ukrývání bylo například české jméno zvoleno funkčně, aby člověk nebyl nápadný a unikl deportaci a smrti v koncentračních táborech. Někteří si změnili jméno i během poválečné emigrace ve snaze skrýt svou minulost. Mnozí se k těmto „druhým životům“ nechtějí vracet a vzpomínky na ně potlačují. Svůj život, či spíše živoření, za války uzavřeli a nosí ho hluboko v sobě. Popírají, že se vůbec někdy stal.

„Tihle přeživší se často snaží potlačit určitou součást své identity nebo minulosti, díky níž byli ohrožení, poníženi, dehonestováni. Takže se chovají, jako kdyby k některým událostem v jejich životě vůbec nikdy nedošlo. Chtějí zapomenout, ale ono to tak snadné není. Někteří se snažili nebo stále snaží potlačit svoje židovství, svůj původ, který měl za následek jejich osobní tragédii, snaží se zapomenout na válečná utrpení. Jiní zase hledají ztracené jistoty v nějakém řádu, náboženství, ideologii. Vracejí se k Bohu, angažují se v politice nebo humanitě.“⁹⁹

Motiv rozpolceného života je nejsilnější u Josefa Rokličky, který si prošel mnoha obdobími, během nichž užíval odlišných jmen, a stal se jiným člověkem. V jeho případě se dá tedy hovořit o dvojitým (trojitým) životě. Roklička od židovství prchá, protože mu za války a ani po ní nepřineslo nic dobrého. Zároveň ho ale dokázal využít ve svůj prospěch. Mezi svými identitami se uměl skvěle pohybovat a používat je podle aktuální situace. V rámci dědického řízení si dokonce nárokoval dům Izáka Steinera, svého nevlastního otce.

Téma dvojitého života je silně emocionální a zároveň dramatické, což ho činí vhodným pro literární zpracování. Tento motiv také cílí na připomenutí hrůz holokaustu a síly lidského ducha, který dokáže přežít i v nejtěžších podmínkách.

---

⁹⁹ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevráždí*, str. 77.

4.8 Sounáležitost

Golda Fuchsová a Emilie Tausková jsou v domově Halochemu spolubydlící, což je neobvyklé, protože klienti většinou bydlí sami. Právě mezi nimi bychom mohli nalézt náznak přátelství, který se projevuje věčným popichováním, dobíráním si té druhé a hádkami. Nesvěřují se a také nedoprovází navzájem jako klasické kamarádky, ale vzájemně sdílí pocit sympatie a sounáležitosti, a proto ani jedna z nich nezažádá o samostatný pokoj, i když na něj mají právo a neustále si touto skutečností vyhrožují.

„Stavte se u nás na kus řeči,“ naklonila se ke mně paní Fuchsová. Tausková se zamračila. „Nebo raději až budu na pokoji sama,“ dodala rychle Golda, „aby to tuhle nemožnou ženskou náhodou neobtěžovalo.“ „Neberte ji vážně, když odejdu, tak mě sekýruje, když jsem na pokoji, tak se taky hádáme,“ odsekla Tausková.¹⁰⁰

Právě Tausková je jedním z nesdílících potenciálních svědků obou možných zločinů: „Vím věci, o kterých vy nemáte ani ánung. Kdo by se taky svěřoval takovému nebichovi jako vy. Ani nejste náš. Neurážejte se, je to tak.“¹⁰¹ Před svými vzpomínkami z války si vytvořila jako ochranu neprostupnou zeď a všechny narážky na pohnuté osudy bere s okázalým cynismem a nikdy si neodpustí poznámku.

„No, jen se polituj a nech si foukat na ty koncentračnický bolístky. Však je máme všichni. Já si v nich nelibuju. Jakou má cenu se k tomu vracet? Najednou všichni mluví o šoa, hlavně ti, co padesát roků drželi hubu, aby se nepřišlo na to, co mají za sebou a co jsou zač. Vlastním dětem ani kolikrát neřekli, že jejich matka byla v lágru a že oni jsou žid'ata. Pak se člověk nemůže divit, že se s tím blbě vyrovnávají a chodí za psychiatrami.“¹⁰²

„Jo, taková židovská holka byla po válce pro každého ženicha terno. [...] Byly jsme sirotky, takže nikdo nevyženil tchýni a další nesnesitelný členy mišpoche.“¹⁰³

Emilie Tausková je otrlá dáma, kterou nic jen tak nevyvede z míry. Když se její spolubydlící Golda dozví o možných vraždách, začíná se bát o svůj život a přestává vycházet z bytu, Tausková se rozhodne pro odvážný krok – být otevřená k detektivovi. Nejenže mu zodpovídá všechny jeho otázky, ale též mu pomáhá v pátrání. Vše to dělá proto, aby vrátila svou spolubydlící do zajatého způsobu života. „Nu, nudím se. S Fuchsovou teď není žádná sranda. Ani se tolik nehádáme, ani mi nevyčítá, jaká jsem nemožná stará bába, ani když si dám

¹⁰⁰ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 120.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 216.

¹⁰² Tamtéž, str. 69.

¹⁰³ Tamtéž, str. 73. Výraz z jidiš pro rodinu či příbuzenstvo.

na balkónu cigárko. To se přece nedá vydržet. To už bych fakt mohla být sama na pokoji. Furt se bojí, aby jí někdo taky nezakroutil krkem.“¹⁰⁴ Je zde tedy patrné, že se v případě žen jedná o takzvanou zdravou nevraživost, která pouze sounáležitost mezi nimi posiluje.

4.9 Návrat a naděje na lepší život

U přeživších se po osvobození a návratu z lágrů objevuje téma naděje na lepší život, avšak samotným přežitím nic neskončilo. Většinou už neměli domovy ani místo, kam by se mohli vrátit, často jim zahynula celá rodina a ti, kteří nezažili hrůzy ghatt a koncentračních táborů, jejich pohnutkám nerozuměli a vlastně ani nemohli rozumět.

„Ten návrat z lágrů byl strašnej. My jsme byly při osvobození plný nadšení a chuti do života, ale rychle jsme se musely z toho snění o báječný budoucnosti vrátit do reality. A vlastně jsme ještě měly to štěstí, že nás po válce neodsunuli jako Němce, protože některý Židy, co se vrátili z koncentráků nebo dokonce ze zahraničního odboje, vyhnali, protože pro ně byli Němci.“¹⁰⁵

„Spíš by se mělo mluvit o tom, co bylo po válce. On si každé představuje, že se lidi vrátili z lágrů a všichni se jim snažili dělat pomyšlení, když prožili, co prožili, zatímco Čecháčci si žili celkem v bavlnce a chodili na filmy s Novým a Mandlovou. Jenže on ten novejš mírovejš život byl pro mnohý našince ještě horší. Znalá jsem jednu židovskou doktorku, co se tři roky po válce oběsila. Přežila Lodž a Majdanek a na kolena ji dostal až domov a chování lidí. Určitě to nebyl jedinejš případ, co někdo z našinců spáchal sebevraždu.“¹⁰⁶

Po návratu z ghatt se vyskytovaly případy sebevražď u některých přeživších Židů. Tento jev lze vysvětlit různými faktory, které mohly být důsledkem zážitků během holokaustu a následného návratu do společnosti.

Jedním z faktorů mohla být takzvaná přířpůsobovací krize, kterou zažívali přeživší po návratu do normálního života. Po traumatizujících zážitcích v ghattu a v koncentračních táborech se mnoho z nich potýkalo s pocitem izolace a nepochopením ze strany okolního světa. Někteří se mohli cítit ztracení a bezcílní a měli potíže se adaptovat na nový život. To mohlo vést k pocitům beznaděje a bezvýchodnosti, které pravděpodobně byly příčinou sebevražedných myšlenek.

---

¹⁰⁴ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevražďí*, str. 216.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 72.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 70.

Dalším faktorem byla traumata, která přeživší zažili v ghettu a v koncentračních táborech. Tyto zážitky mohly způsobit dlouhodobé duševní poškození a trvale ovlivnit psychické zdraví jedince.¹⁰⁷

4.10 Hlad

Hlad je jedním z průvodních znaků života v lágrech i jinde a také jedním traumat holokaustu, které jeho přeživší pocíťovali až do smrti. Důsledky hladovění se podepsaly na všech, kdo se vrátili, a i když v Halochemu rozhodně hlady netrpí, většina klientů si schraňuje zbytky jídla u sebe na pokojích nebo v kapsách kabátů. „O jedný paní se říkalo, že si nechává nosit jídlo na pokoj proto, aby jí nikdo z talíře nic nesebral. Jeden pán si zase schovával zbytky chleba ve skříni. Kdo zažil hlad v koncentráku, tak asi i teď uvažuje jinak.“¹⁰⁸

Po válce se okolí k vyčerpaným a hladovým navrátilším nechovalo zrovna přívětivě.

„Možná zažila něco podobného co já, když jsem přišla na Flóru, kde měli dávat repatriantům jídlo. Že musím počkat, jestli na mě něco zbude. [...] kromě našich lidí na židovský obci navrátilce nikdo rád neviděl. A nebylo to jen tím, jak jsme často vypadali, hubení kostlivci, nakrátko ostříhaný, holky v děsných šatech s hladovým pohledem a šílenou nejistotou, chlapi s podivnýma nedůvěřivýma očima.“¹⁰⁹

Mezi obyvateli domova stále existuje nepsané pravidlo, že když pořádají besídku, přednášku, oslavu nebo jen rozmlouvání nad určitým tématem, více jídla znamená vyšší účast klientů. Takovou akci si poté Židé v Halochemu většinou pamatují právě podle toho, co se podávalo. V době úmrtí Zuzany Schwarzkopfové se odehrávala jedna narozeninová oslava. Když se detektiv diskretně ptá na alibi, aby si utvořil obrázek, kde se kdo nacházel, dozví se jen jídelníček večírku a popřípadě následky přejedení: „Hodně lidí tam přišlo jen kvůli dortu a kafi.“¹¹⁰

„Ale přišli vám pográtulovat skoro všichni, ne?“ [...] „Aby ne, když jsem zafundovala štrúdl a dorty. Měl jsi někdy zdejší dort? To je pohádka jak z cukrárny za první republiky.“

„Tobě bylo blbě, protože ses nacpala dortem a chlebičkama až k prasknutí. Hekala jsi celou noc.“¹¹¹

---

¹⁰⁷ HES, Milan. *Promluvili o zlu: holocaust mezi dějinami a pamětí*. Praha: Epoque, 2013. ISBN 978-80-7425-191-7. Str. 179–205.

¹⁰⁸ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 85.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 74.

¹¹⁰ Tamtéž, str. 101.

¹¹¹ Tamtéž, str. 76.

Dokonce i Lála, který vystupuje v přestrojení, si uvědomuje, že obyvatelé domova jsou sdílnější, když mají jídlo před sebou nebo ještě lépe již ve svých žaludcích. Z toho důvodu jinak skoupý Lála převracející každou korunu koupí vydatné občerstvení na setkání, které pořádá za účelem získání informací: „Lála se praštil přes kapsu, protože na stole byly sendviče a dva druhy štrúdlů, jablečný a tvarohový.“¹¹²

4.11 Opětovně se vynořující minulost

Jak již bylo řečeno, mnozí z přeživších se snaží své myšlenky potlačit a uzavřít je hluboko v sobě, nicméně se jim to nedaří, a vzpomínky na původní život a rodinu znovu ožívají.

V próze se postupně všichni podělí o své příběhy, které jsou základním kamenem jejich osudů. Dvojí přístup k minulosti, na jedné straně úsilí zapomenout na prožité hrůzy a na druhé straně léčit je sdílením s ostatními, můžeme pozorovat u nesourodé dvojice Goldy Fuchsové a Emilie Tauskové. Zatímco se jedna snaží nemluvit o tom, co prožila, druhá se s těmito vzpomínkami pokouší pomocí terapeutických sezení vypořádat.

„Golda Fuchsová si povzdechla. [...] ‚Náhodou jsem loni chodila se Zuzkou Schwarzkopfovou na posttraumatický sezení s naší psychoterapeutkou. A zrovna o tom mluvila, když to chceš vědět. Kdyby ses na to přišla jednou podívat a vykecala ses, tak bys možná nebyla tak zahořklá a protivná.‘ ‚Tsss,‘ zasyčela Tausková. ‚Tyhle terapie pro mě nejsou. A ty mi budeš něco vykládat a poučovat? Nebo nějakéj psychotickéj terapeut? To mám ze sebe dolovat všechno, na co se mi pracně podařilo zapomenout? Abych zas viděla noc co noc svou matku jako Roubíčková a musela poslouchat její nářky?‘“¹¹³

Postupem let se však tyto vzpomínky, které se přeživší snažili potlačit, začnou opět vynořovat ještě s větší razancí než dříve. Pacienti ovšem místo skutečných bolavých míst začnou mluvit o takzvaném zástupném problému, protože skutečná vzpomínka je až příliš trýznivá. Z toho důvodu bere většina z nich různé medikamenty, které jim pomáhají se uklidnit. „Skoro všichni zdejší klienti užívají něco na uklidnění. Ke stáří se jim vrací ty vzpomínky na válku. Neřeknou vám, co bylo včera na oběd, ale pamatují si blůzu, ve který šli před transportem do lágru z radiopaláce na nádraží v Bubnech...“¹¹⁴

---

¹¹² EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 179.

¹¹³ Tamtéž, str. 70.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 53.

4.12 Strach a smrt

„Nikdy mě to nenapadlo, ale stáří má přece jen něco společného s minulostí, se schováváním se a životem ve věčném strachu, kdy si pro vás přijdou. Nebo jestli vás rozcupuje bomba nebo si z vás nějaký nácek jen tak z plezíru udělá terč pro střelbu. Totiž to poznání, že si musíte užít každou chvíli, minutu, protože nikdy nevíte, co bude druhý den.“¹¹⁵

Jedním z nejvýraznějších motivů objevujících se v knize, který se smrtí neodmyslitelně souvisí, je hvězda. Tu můžeme chápat jako motiv s platností symbolu. Všichni Židé museli nosit žlutou Davidovu hvězdu přišitou na levé straně svých svršků, stala se jakýmsi stigmatem a předzvěstí smrti. I po sedmdesáti letech mnozí obyvatelé Halochemu žijí v neustálém strachu a nevěří, že se tyto zrudnosti již nebudou opakovat. „Když přijde čas, tak oni ti tu židovskou hvězdu rádi znova přišijou na levou stranu té tvý drahý blůzky, co sis koupila ve Vídni.“¹¹⁶

Z toho důvodu někteří nechtějí ani pomyslet na to, že by se mohl v jejich řadách skrývat vrah. Vždyť pamětníků je již tak málo, než aby někdo z nich ukončoval násilím jejich životy. „Už nás moc nezůstalo. Poslední exempláře, ale už jsme na vymření jak pandy.“¹¹⁷

4.13 Shrnutí

Jak již bylo zmíněno výše, známých i méně známých slov je v knize použito opravdu velké množství, což mnohdy působí až rušivým dojmem, zvláště při absenci slovníčku či jakéhokoli vysvětlovacího či poznámkového aparátu. Jejich nadbytek působí spíše ornamentálně než pravděpodobně, ovšem historické odkazy i tyto výrazy jsou autentické. Tyto obraty a slovesné vazby jsou známkami nejen autorova stylu, ale též charakterizují židovskou skupinu obyvatel. Nápadné je například opakování slovního spojení „uculovat se“.¹¹⁸ Vyskytují se zde též obraty, které by měly ve čtenáři vyvolávat určité pocity. Jedná se však spíše o floskule. „Měl jsem pocit, že mě polila ledovou vodou.“¹¹⁹ „Jako kdyby mi těmi slovy vrážel nůž do srdce.“¹²⁰

Stylisticky se kniha vyznačuje srozumitelným a poutavým vyprávěním s důrazem na detaily. Eidler se nebojí používat vtipná a neobvyklá přirovnání, která zvýrazňují specifika židovské kultury a přináší do příběhu i humorný prvek.

¹¹⁵ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 62.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 33.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 100.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 8, 9, 18, 107, 169.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 26.

¹²⁰ Tamtéž, str. 239.

Konvencemi rozumíme ustálené zvyklosti ve stylu psaní či popisování, ale i v tom, jak by měly jednotlivé části knihy vypadat a co by měly obsahovat. Každý člověk si v průběhu let osvojí svoje vlastní konvence a postupy, pomocí kterých je následně autor ve své tvorbě poznatelný. Dějově se kniha řídí zvyklostmi kriminálního žánru, avšak na rozdíl od tradičních detektivních románů, je zde důraz kladen i na komunitní vztahy a tradice, které mají vliv na motivaci pachatele, čímž se stává kniha rozmanitá a odlišná. Autor využívá detektivní prvky, jakými jsou například motivy tajemna, falešných stop a klamání, ale stále zůstává věrný žánrovým pravidlům a dává čtenáři možnost záhadu rozluštit.

Nález deníku, který si psal za války jeden z protagonistů románu, zní až nevěrohodně, zvláště když byl nalezen spolu s ostatními věcmi ve velké truhle. Stodolu, kde byla rodina zatčena, muselo gestapo přece důkladně prohledat. Ani sám pisatel deníku nechce detektivovi zprvu věřit, že zápisník našli nedotčený na místě, kde ho zanechal: „Našli jsme ve stodole schovanej váš deník.‘ [...] ,To není možný... Muselo ho sebrat gestapo... Lžete.“¹²¹ Lze to však považovat za jeden ze znaků detektivních románů, kde náhoda mnohdy hraje ústřední roli pro objasnění celého případu.

Na rozdíl od následujících knih Petr Eidler na začátku neuvádí klauzuli o fiktivnosti příběhu a pouhé náhodné či zdánlivé možnosti podoby postav se skutečnými lidmi.

---

¹²¹ EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*, str. 238.

5 *Nahá s Davidovou hvězdou*

Detektivní próza *Nahá s Davidovou hvězdou* vyšla v roce 2016, a je tedy druhou v pořadí židovských detektivek Petra Eidlera. Ve fikčním světě se její příběh odehrává dva až tři roky po první detektivce s židovským tématem. Na předchozí vyšetřovatelovu zkušenost poukazují i následující úryvky: „No jasně, ty seš přece expert na židovskou tematiku. Už jsi jim geniálně vyřešil jeden případ.“¹²² „Před třemi lety, kdy jsem v Halochemu vyšetřoval dvě podivná úmrtí, jsem měl možnost seznámit se s provozem tohoto sociálního ústavu i s některými jeho zaměstnanci.“¹²³ „Od vyřešení svého předloňského ‚židovského‘ případu jsem do této budovy [Halochemu] nevstoupil.“¹²⁴ „Vzpomněl jsem si, jak mi před dvěma roky vysvětlovala, kdo jsou tatínkovci, kteří v pražské ortodoxní obci nemohou mít plné členství, protože židovství se nedědí po otci, ale po matce.“¹²⁵

Kniha byla vydána též v nakladatelství MOBA. Oproti *Na šábess se nevráždí*, kdy byl celý román rozdělen pouze do čtyř kapitol, jich *Nahá s Davidovou hvězdou* čítá 33. V knize se objevuje detailnější zaostření na policejní práci. Vyskytují se zde popisy policejních postupů či práce vyšetřovacího, pátracího a technického týmu a jejich chování na místě činu, výslechy svědků, výsledky pitvy nebo třeba i psychického profilu pachatele. Zde je evidentní inspirace televizní sérií *Případy prvního oddělení*, která byla uvedena na obrazovky dva roky před vydáním románu. V rámci děje je umožněn náhled do prostor policejního oddělení včetně kanceláře šéfa prvního oddělení, slangově mordparty, v Praze a do výslechové místnosti. V knize se setkáváme s klasickými rysy detektivní fikce. Případ je vyřešen zásluhou oficiálních složek a soukromý detektiv se v závěrečných kapitolách stává pouze divákem a posluchačem rozuzlení celé záhady. Podobně jako v předchozím případě je tu napětí stupňováno pomocí náhledů do budoucna. „Ani v nejbujnější fantazii mě nenapadlo, jak zásadní roli sehrají následující hodiny v mém životě, natož že mohou souviset s mrtvými ženami ze šáreckého údolí a krčského lesoparku.“¹²⁶

Snaha docílit větší napínavosti a gradování čtenářových očekávání je tu obsažena v poskytování různých vyšetřovacích teorií a nacházení čtených, většinou falešných, stop. Je však důležité podotknout, že tento postup má na mnoha místech spíše opačný účinek a čtenář je pouze zbytečně zmaten. Detektiv v románu s vyšetřovateli moc nespolupracuje a snaží se

---

¹²² EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 32.

¹²³ Tamtéž, str. 82.

¹²⁴ Tamtéž, str. 48.

¹²⁵ Tamtéž, str. 49.

¹²⁶ Tamtéž, str. 56.

dokázat sám sobě a své partnerce, která jej neustále ironizuje, že pomocí tradiční mravenčí práce zjistí zásadnější informace než policie. Proto přijímá pověření Židovské obce, aby vraždu Ester vyšetřoval soukromě. Až hrozba osobních i pracovních problémů ho donutí sdělit své poznatky kapitánovi Hackenschmiedovi:

„Pokud jsou naše předpoklady správné a známe totožnost oběti [...], dává nám to vzhledem k policejnímu vyšetřování značný náskok. Mělo to ale několik zádrhelů. Prvním z nich byla osoba mé životní družky a matky mého syna. Kateřina byla policejní mluvčí prvního oddělení kriminálky. Kapitán Hackenschmied, který aktuální vyšetřování [...] vedl, byl nejen jejím šéfem, ale i jejím a mým přítelem. Zatajování důležitých informací bych si jako soukromý detektiv mohl zavařit na problém. [...] A s Káčou by to bylo ještě horší.“¹²⁷

Převážná většina vyšetřování zkoumá minulost a detektiv se domnívá, že právě tam najde motivy zločinu. Na konci je však případ vysvětlen jinak. V této knize se detektivovo a oficiální vyšetřování od sebe odkloní a pouze několikrát si vymění informace, které však mají ze strany detektiva povahu spíše směnného obchodu. Zůstává ovšem i přesto loajální kapitánovi a na důkaz zmiňuje svou partnerku Kateřinu: „Já něco vím, ty něco víš. Já ti nelezu do zelí, známe se roky. Víš, že se na moji loajalitu můžeš spolehnout. Neudělám ti žádný podraz. Zástavou za moji serióznost může být třeba Kateřina.“¹²⁸

V této detektivce je již k dispozici slovníček židovských pojmů a promluv. Není ovšem úplný.¹²⁹ Kniha obsahuje i výpůjčky z jiných jazyků a různých vrstev češtiny, které mohou být pro některé čtenáře špatně čitelné, ačkoli jsou v textu, stejně jako výrazy židovské, formálně odlišené kurzívou.

Román *Nahá s Davidovou hvězdou* způsobil rozčarování během spolupráce Petra Eidlera s nakladatelstvím MOBA. Bez jeho vědomí byl změněn název, který původně zněl *Mrtvá s Davidovou hvězdou*, což by bylo adekvátnější, protože tělo zavražděné nebylo nahé, jak uvádí mutace názvu. Též volba obálky nebyla nejšťastnější, je na ní totiž vyobrazena nahá mladá žena v řetězech a za mřížemi, což naznačuje, že se bude jednat o erotický román.¹³⁰

¹²⁷ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 87.

¹²⁸ Tamtéž, str. 112.

¹²⁹ Například na str. 233 není vysvětlen výraz „štujót“.

¹³⁰ Nepřerušovaný řetězec knížek Petra Balajky-Eidlera s židovskými motivy – Maskil המשכיל. Maskil המשכיל – *Magazín židovské reformní komunity Bejt Simcha v Praze* [online]. přístup 30. 4. 2023.

5.1 Stručné představení děje

Celý příběh probíhá v létě a začíná nálezem těla, které je oděno pouze do spodního prádla v údolí Divoké Šárky. Jedná se již o druhou podobnou vraždu. Stejně jako u prvního nalezeného těla, ani tady policie zprvu nemůže oběť násilného trestného činu identifikovat. Na místě činu se náhodou ocitá soukromý detektiv, který je s Kateřinou na sobotní vycházce. Při zpáteční cestě objeví opodál od těla na jedné větvi pohupující se přívěšek znázorňující Davidovu hvězdu. Detektiv nález zatají, což mu později Kateřina i kapitán kriminálního oddělení vyčítají, zvláště když se jedná o jedinou stopu, kterou doposud nemohla policie ani použít, ani brát v úvahu. Mordparta získává stopu alespoň v prvním případě, když se podaří oběť na základě hlášení o pohřešované identifikovat jako Jolanu Bielikovou, dvacetiletou dívku z východního Slovenska.

Navzdory pochybnostem, zda onen přívěšek skutečně patřil druhé oběti, i když se nenašel v blízkosti těla, ale o podstatný kus dále v lese, se soukromý detektiv představy oběti propojené s židovstvím nechce vzdát a neprodleně kontaktuje rebečin Juditu Bergerovou. Po ověření, že členem obce nikdo takový není ani v případě Jolany Bielikové, ani v případě neznámé z Divoké Šárky, rebečin dojde k názoru, že by se mohlo jednat o členku takzvaných Děti Maislovky.¹³¹ „Stovky našinců odtud zdrhly, když nemluví o těch, co prchali před válkou a během ní. Další vlny emigrace následovaly po osmačtyřicátém, po vstupu sovětských vojsk v osmašedesátém. Židé měli vždycky pocit, že jim jde režim po krku. Bohužel ne neoprávněněj.“¹³²

Judita posléze detektiva požádá o doprovod při vypořádání pozůstalosti po nedávno zesnulé Helze Strassmannové, která odkázala židovské obci dům v Hostivaři. Věci v domě si mají rozdělit čtyři příbuzní uvedeni v závěti. „Ani v nejbujnější fantazii mě nenapadlo, jak zásadní roli sehrají následující hodiny v mém životě, natož že mohou souviset s mrtvými ženami ze šáreckého údolí a krčského lesoparku.“¹³³

Na místě se detektiv setkává se třemi stařenkami, které mají mezi sebou evidentně spory, a jak se později ukazuje, jsou mezi nimi propletené příbuzenské vztahy. Detektiv se dostává na stopu vnukovi jedné z nich, který byl v souvislosti s poslední vraždou policií vyslýchán. Jeho prozatímní vyšetřovací teorie zní, že mrtvá byla dcerou zesnulé Helgy Strassmannové a přijela ji ze zahraničí navštívit. Mezitím však policie i druhou zavražděnou identifikuje pomocí požadavku od izraelské policie. Dcera zemřelé Jael Sumani vyzvala policejní orgány k pátrání, protože se jí již nějakou dobu matka neozvala. Na základě DNA bylo potvrzeno, že mrtvá je opravdu její matka Ester Amiel. Toto však detektiv netuší a za pomoci své intuice a přispění

¹³¹ Židé žijící v emigraci (v Kanadě, Americe, Austrálii, Mexiku, Německu, Švýcarsku...).

¹³² EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 50.

¹³³ Tamtéž, str. 56.

svého občasného spolupracovníka Lály pátrá na vlastní pěst a nakonec dojde ke stejnému závěru jako policie. Zavražděná je skutečně dcerou Helgy Strassmannové. Žila však již dlouhá léta v Izraeli. Do Prahy přilétá zmíněná dcera zavražděné Jael a chce přijít na to, proč její matka zemřela a kdo ji zavraždil. Její první kroky míří na Židovskou obec v Praze, kde je propojena s detektivem a na případu mají spolupracovat. Začíná se rozmatávat rodinná minulost dvou spolu provázaných rodin. Roli hraje i velké dědictví v podobě pozemků lukrativně umístěných v městské části Praha 15, Hostivaři. Policie se však po této stopě nepustí. „Kriminálka měla stopu na možného pachatele, tak proč se zabývat nějakou bezvýznamnou krádeží nebo dědictvím po Helze Strassmannové. Natož podivným spletcem vztahů mezi Kleinovými a Poštoľkovými.“¹³⁴ Dědictví jako možný motiv vražd a s ním spojená minulost pohltí detektiva natolik, že mu podřídí podstatnou část svých úvah o případu. Této teorie se drží až do posledních stránek knihy, kdy celá situace vyústí v záhadnou zprávu Jael detektivovi, jejím následným odmlčením a odjezdem ve společnosti dvou podezřelých za město. Detektiv a Lála se za nimi vypraví, ale jsou už pouze svědky připravovaného policejního zásahu.

Případ je vyřešen, není však spojen s rodinnou historií, jak se domníval detektiv, ovšem též teorie kapitána Hackenschmieda o jednom z pachatelů obou zločinů byla chybná. Z oficiálního policejního vyšetřování vyplývá, jak předkládá Hackenschmied v závěrečném setkání všech zúčastněných v malostranské hospodě, které připomíná závěry klasických detektivek, že oba případy nejsou propojené stejným vrahem, avšak jejich viníci jsou příbuzní. Jde totiž o dvojici nevlastních bratrů, příslušníků neonacistické komunity, kdy mladší z dvojice až posedle vzhlížel ke staršímu. Usmrcení Jolany Bielikové bylo zločinem, který mladší spáchal v afektu, a Ester Amiel, druhá oběť, se ocitla nevědomky o samotě se starším bratrem, který ji zabil, aby zbavil podezření mladšího, který měl pro dobu této vraždy alibi: „Proč to ten zmetek udělal?“ Jael udeřila do Hackenschmieda pěstí. „Jednak měla na krku ten řetízek s Davidovou hvězdou, což pro něho bylo jako červená na býka, jednak chtěl zaříditi bráchovi alibi.“¹³⁵

5.2 Prostor a čas

Jak již bylo zmíněno výše, kniha se odehrává dva až tři roky po událostech z detektivky *Na šábes se nevraždí*. Tentokrát již ale není hlavním dějištěm a místem zásadních událostí uzavřený areál domova seniorů pro přeživší, ale celá Praha. Detektiv používá ke svým cestám po městě téměř výhradně městskou hromadnou dopravu. Fikční vyšetřovatel však téměř nikdy

---

¹³⁴ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 203.

¹³⁵ Tamtéž, str. 292.

neabsolvuje cestu delší než 20 minut, i když by doprava na dvě odlišná místa nalézající se mnohdy na opačných stranách Prahy ve skutečnosti musela zabrat i přes hodinu času.

V próze se uvádí den a měsíc děje nejspíše pro umocnění čtenářova dojmu z tempa, jakým postupuje detektivovo vyšetřování a s ním paralelně vyšetřování policejní. „Všechno začalo v sobotu třináctého června.“¹³⁶ „Když se v pondělí navečer [...]“¹³⁷ „Nejspíš ho po úterním výsledku poslali domů. Teď byl čtvrtek.“¹³⁸ Není však uveden rok.

5.3 Postavy

5.3.1 Helga Strassmannová

Téměř osmdesátiletá Helga bydlela až skoro do své smrti sama ve velkém domě v Hostivaři, kterého nabyla v rámci restitučního řízení. Po zlomenině nohy a operaci byla převezena do domova pro židovské přeživší, kde však po pár dnech dostala zápal plic, a tak byla převezena do nemocnice, kde další den zemřela.

Helga Strassmannová je popisována jako protivná paní, které se nikdo ničím nezavděčí. Můžeme se jen domnívat, zda za její zahořklostí nestojí boj o rodinný majetek po válce a ponižující dokazování dědického nároku. Vnímání Helginy nesympatičnosti ostatními je demonstrováno následovně: „Když je Židovka protivná, tak to stojí za to. Na to vezmi jed. To byl ten typ ženský, že kdybys ji s nasazením života zachránil z potápějícího se Titanicu, tak ti pak ještě vynadá, žes přitom nevezl z kajuty její kabelku, nebo s chucpe“¹³⁹ sobě vlastní tě rovnou obviní, že jsi ji okradl.“¹⁴⁰ Ani se svou nejbližší rodinou neměla paní Strassmannová dobré vztahy. Dcera Ester bydlela až v dalekém Izraeli, a když přijela navštívit nemocnou matku, nebydlela u ní v domě. „Pro ty její dobré vlastnosti se vlastní dcera Ester raději ubytovala jinde, aby si mohla odvažovat chvíle strávený s matkou jak medicínu po kapkách?“ Paní Uhrová se rozesmála. „To jste popsal naprosto přesně, Takhle se ty dvě nepohádaly.“¹⁴¹

Detektiv postupně rozkrývá minulost této postavy, protože se domnívá, že v případě hraje významnou roli. Helga Strassmannová je dcerou Maxe a Antonie. Rodina Kleinových, ze které Max pochází, byla židovského vyznání a všechny tradice se v ní pravidelně dodržovaly. Max a Antonie, řečená Tonka, se i přes nelibost rodiny vzali, protože Tonka nebyla Židovka. I když kvůli manželovi konvertovala k judaismu, nikdy nebyla jeho stranou rodiny zcela přijata. Před

¹³⁶ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 5.

¹³⁷ Tamtéž, str. 17.

¹³⁸ Tamtéž, str. 30.

¹³⁹ S drzostí, nehorázností. Výraz z jidiš.

¹⁴⁰ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 52.

¹⁴¹ Tamtéž, str. 109.

válkou vedl Max v Hostivaři úspěšný závod na výrobu různých kosmetických přípravků, šampónů, bylinných likérů či odvarů.

Když se po příchodu nacistů situace začala přiostrřovat, Tonka konvertovala zpět ke křesťanství, a tím zachránila svého manžela na nějakou dobu před transportem. Najednou se nacházeli ve smíšeném manželství a partneři z takovýchto svazků dostali předvolání do transportů až později. I přesto byl Max deportován do Terezína a Tonka nastoupila do pracovního tábora Mittelbau Dora, kde posléze zahynula. Max se vrátil do Prahy a v roce 1950 zemřel. Po válce z něj zbyla troska se zničeným fyzickým i duševním zdravím. Malou Helgu před transportem uchránili tím, že ji ukryli u sousedky, která k nim chodila před válkou vypomáhat o šábesu.

5.3.2 Samuel „Sam“ Ellschlöger

„Samuel Ellschlöger nevypadal na svých čtyřidevadesát roků. Byl to drobný vitální muž s vlasy ostříhanými na ježka, výrazným nosem přes půl tváře a bystrýma očima.“¹⁴²

Ačkoliv byl již detektiv obeznámen s rodinnou historií Samuela Ellschlögera, tato svědectví pocházela od rodinných příslušníků, kteří byli zainteresováni, a tedy nemohli poskytnout nestranný náhled na události odehrávající se během první republiky a po arizaci Kleinova závodu bylinných likérů. Samuel je jedním z posledních žijících příslušníků židovské rodiny, která oblast Hostivaře před válkou obývala. Poté, co rebecin zjistí, že žije v Halochemu, detektiv ho neváhá společně s Jael navštívit.

Sam začal v patnácti pracovat u Maxe jako obchodník. Jeho úkolem bylo navštěvovat lékárny a lékaře a nabízet jim produkty jejich firmy. I když byl z trojice obchodníků nejmladší a jediný Žid, brzy se ostatním vyrovnal a dokázal si získat náklonnost zákazníků nejen úsměvem na tváři a zásobou vtípů, ale také věděl, jak svého židovství a „židovského“ vzezření využít:

„Každej druhej lékárník nebo doktor byli za první republiky Židi, takže samozřejmě jsem s nimi uzavíral lepší kšefty než gojim obchoďáci přede mnou. [...] Když byl pánbíčkář, tak jsem k němu chodil s jarmulkou, kterou jsem měl pro každej případ permanentně v kapse, pořád jsem říkal baruch ha Šém a podobně. Když tomu tolik neholdoval, tak jsem tu a tam prohodil vtípek o košer šunce z obřezanýho prasete, takže mě všichni měli rádi a objednávky se hrnuly.“¹⁴³

¹⁴² EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 210.

¹⁴³ Tamtéž, str. 213.

On sám dostal předvolání do transportu do Terezína jako poslední z rodiny, protože pracoval v továrně. Jeho šéf Poštołka ho propustil, až když nařízení zakázalo zaměstnávat Židy, což mu pravděpodobně zachránilo život, a nastoupil do transportu až v roce 1944. Od ostatních rodinných příslušníků neměl od jejich převozu do koncentračního tábora, do kterého nastoupili o dva roky dříve než on, jedinou zprávu.

Svémi vzpomínkami a příběhem poskytne detektivovi poslední chybějící dílky k ucelení obrazu.

5.3.3 Dora Rosenrothová

„Rosenrothová vypadá, jako kdyby vyskočila z role prvorepublikové noblesní dámy z lepší společnosti. I její šaty byly jaksi mimočasové.“¹⁴⁴

Dora Rosenrothová je dcerou Šimona a Ethel Kleinových. Šimon byl Maxův bratr a ortodoxní Žid. Se svým bratrem neměli nejlepší vztahy, zvláště poté, co si Max vzal „šikse“¹⁴⁵. I když po svatbě Maxova choť konvertovala k judaismu, podle Šimona nic nemohlo nahradit židovskou krev.

Rodiče Dory byli pobožní a dodržovali veškeré tradice víry a nařízení s ní spjatá. Sama Rosenrothová již nedrží šábes ani nenavštěvuje synagogu, ale svůj původ si uvědomuje a je na něj hrdá: „Já už sice do synagogy nechodím, na obec jen někdy na oběd, abych si zašmůzovala¹⁴⁶ s kamarádkama, ale Židovka jsem a nikdo mi to nevezme. [...] šábes dávno nesvětím. A vepřový, ne že bych si ho zrovna u řezníka kupovala, ale když mi nabídnou šunku, dám si ji.“¹⁴⁷

Její otec byl hrdý a vůči Němcům nehodlal udělat jediný ústupek, i když jeho rodině všechno vzali. Nechtěl ukázat strach. Od bratra ani Poštołkových nepřijal žádnou pomoc a v létě roku 1942 dostali všichni předvolání do transportu do Terezína. Doru společně s jejím bratrem ukryli tajně v jedné rodině a odjeli do ghetta. Po válce se ovšem nevrátili a oba sourozenci byli dáni do sirotčince. Až po dlouhých letech se s bratrem dozvěděli, co se rodičům stalo.

Životy rodičů byly násilně ukončeny v Estonsku, kam byli přesunuti po třech měsících v Terezíně. Poté, co se museli svléci a podstoupit prozkoumání všech tělesných otvorů, byli nemilosrdně popraveni a pohřbeni do hromadného hrobu. „Ten obraz, i když jsem ho díkybohu neviděla, mě dodnes pronásleduje a děsí. Jak se mí rodiče svlékají do naha

¹⁴⁴ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 59.

¹⁴⁵ Nežidovku. Výraz z jidiš.

¹⁴⁶ Vyzvídat, popovídat si.

¹⁴⁷ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 160.

a estonští esesáci na ně koukají a posmívají se jim. [...] A když byla celá skupina nahá a okradená, ještě se jim dívali do všech otvorů, jestli tam neschovávají šperky. Pak je ti estonští nacisti postříleli ranou do týla.“¹⁴⁸

Toto vyprávění bylo patrně inspirováno cyklem čtyř devadesátiminutových dokumentů historika a politologa Lukáše Příbyla pod názvem *Zapomenuté transporty* z roku 2007. Věnuje se v nich transportům do méně známých koncentračních táborů a ghett v Bělorusku, Estonsku a Lotyšsku.

5.3.4 Bruno Hirschlein

Bruno Hirschlein poskytuje načerno ubytování ve svém domě v okolí Divoké Šárky. Je dědečkem Miloše a Svatopluka Novákových, tedy, jak se později ukáže, pachatelů vražd. Jako Žid prošel za války Terezínem, Auschwitzem a jeho pobočnými tábory. Jeho vzpomínky ho neustále pronásledují a zničily mu i život po osvobození.

„Snažil jsem se na to všechno zapomenout, protože jsem toho na jednoho malýho kluka prožil tolik, co lidstvo za století. [...] Budil jsem se v noci hrůzou a křičel, že se Hitler vrátil a chystá novou válku. [...] Házel jsem do sebe antidepresiva, jako by to byly lentilky, ale nepomáhalo to. Manželka dál nevydržela a rozvedla se. Přišel jsem o dceru, ale ne o svou hrůzu.“¹⁴⁹

Bruno se snaží své židovství popírat a skrývat ho hlavně před svými vnuky, kteří se přidali k neonacistické skupině. Považuje zároveň svého nevlastního vnuka Miloše za původ všeho zla. Svatopluk se pod bratrovým vlivem stal lehce ovladatelným a přidal se ke skupině. „Víte, jak mě zdraví, když sem přijde za Svát’ou? Vztyčenou pravicí a ještě řve Sieg Heil, hajzl jeden. [...] u mě, starýho Žida, se v mém domě u jedinýho vnuka scházeli idioti, aby slavili Hitlerovy nebo Hoessovy narozeniny a vyřvávali hesla o posílání Židů a cikánů do plynu.“¹⁵⁰

5.3.5 Jael Sulami

„Jael byla tak krásná, až to působilo nevěrohodně. Vysoká skoro jako já, dlouhé černé kudrnaté vlasy, protáhlá tvář a s výrazným úzkým nosem, plné smyslné rty a bělostné pravidelné zuby.

---

¹⁴⁸ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 167.

¹⁴⁹ Tamtéž, str. 272.

¹⁵⁰ Tamtéž, str. 273.

A ty oči! A její pleť byla snědá. Na sobě měla těsné džíny a triko potištěné divokými obrázky. Její věk jsem odhadl na pětadvacet.“¹⁵¹

Dcera zavražděné Ester Amiel žije v Izraeli a náleží k první generaci dětí židovských emigrantů narozených v Izraeli. Se svou matkou neměla příliš vřelé vztahy, a to právě kvůli matčině minulosti. Nechce o ní slyšet, myslet na ní nebo s ní být jakkoli spojována.

„Vždycky jsem se tomu chtěla vyhnout. Nesnáším ty řeči o koncentracích a plynovejch komorách a kdo kde přišel o kolik členů rodiny. Nenávidím tyhle drásavý návraty do minulosti. Dost jsem si toho užila od matky v Izraeli. Nemohla pochopit, proč to nechci poslouchat. Všechno, co mi říkala o své rodině, jsem pouštěla druhou stranou ven. Nechtěla jsem to vědět. Nic si z toho nepamatuju.“¹⁵²

Ovšem v průběhu děje je otřesena tím, co se dozvídá.

Jael patřila k elitní bojové jednotce izraelské armády Karakal. Je si plně vědoma předností svého zevnějšku i toho, jaký vliv má na muže v okolí, jenž umí využít ve svůj prospěch. Detektiv jejímu kouzlu podlehne a několikrát přemítá, zda u ní má šanci. Nikdy však nepomyslí na to, jaké by to mohlo mít důsledky na jeho osobní život. Nakonec se taková příležitost naskytne, ale Jael si uvědomí možné následky a odmítne detektiva: „Dělal by sis kvůli tomu výčitky, a to já nechci.“ [...] Najednou mi došlo, že i když mezi námi k ničemu v noci nedojde, naznačuje svým gestem, že jí na mě záleží.“¹⁵³

5.4 Znázornění šoa

Snaze odhalit rodinnou historii, která zvláště na začátku druhé světové války začíná být spletitá, je věnována podstatná část knihy, i když se nakonec ukáže, že se současnými zločiny nemá nic společného. Ani pachatelé nejsou s rodinami, jejichž minulost je objeována, příbuzní. Můžeme se jen domnívat, z jakého důvodu detektiv myšlenku, že má nynější zločin původ v minulosti, předkládá. Rodinná historie se stává pro autora příležitostí, jak o holocaustu vyprávět.

V rámci knihy jsou představovány dva odlišné pohledy na přeživší, které jsou zřejmě důsledkem zvětšujícího se časového odstupu další generace. Jael těmito myšlenkami a znovu opakovanou minulostí až opovrhne, jak již bylo zmíněno výše.

---

¹⁵¹ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 132.

¹⁵² Tamtéž, str. 152.

¹⁵³ Tamtéž, str. 300.

„Nepřišla jsem odnikud z galutu¹⁵⁴ jako matka z Československa nebo otec z Etiopie. [...] Matka mě porodila v Haifě. Jsem nová generace. Nemám v sobě traumata šoa. Vím, co to je, ale druhá světová válka je pro mě záležitost minulého století. Nemám v hlavě zátěž tisíciletého bordelu jako matka. [...] Prostě tý zátěže, staletého strachu, úskoků, lstí, abys mohl přežít, přetvařování.“¹⁵⁵

Po příletu do Prahy se setkává Jael se svou vzdálenější rodinou, která do té doby o její existenci nevěděla. Jael prožívá rozpor, protože chce objasnit vraždu nebo alespoň přispět k dopadení vraha matky, považuje to za svou povinnost a svůj dluh. Zároveň se však bojí vyprávění příbuzných. „Sedmdesát roků od skončení války. Je to už přece tak šíleně mrtvá historie. Kdybysme neměli své aktuální problémy.“¹⁵⁶

V knize se objevují situace, které působí až groteskně a ukazují, jak je nejstarší generace formovaná tím, co prožila. Tak je tomu, když například jedna z postav srovnává smrt Helgy Strassmannové a Ester Amiel, tedy babičky a matky Jael, a přitom vytváří paralelu se zrůdným rozhodováním o životech lidí v Osvětimi na rampě. „Chudinko moje,“ hladila Jael po vlasech. „V tak krátký době přijít o babičku a matku... Úplně jako za války v Auschwitzu na rampě.“¹⁵⁷

Nacisté vnímali všechny Židy pouze jako bezejmennou masu, která je určena k likvidaci. „V tomhle byli Němci důslední a neznali bratra. Byl jsi Žid, neměl jsi právo na život, i kdybys jim třebaš vlezl do zadku.“¹⁵⁸ Také neonacisté se chovají podobně. V románu svou oběť nechá vrah ležet na kraji lesa pouze ve spodním prádle se znetvořeným obličejem. U těla se nenajdou žádné dokumenty nebo cokoliv, co by vyšetřovatelům pomohlo přiřadit oběti ztracenou tvář. „On ji sice svlékl a brutálně zkopal obličej, ale přesto tam jako vývěsní tabuli pověsil hvězdu, abysme věděli, že tady zabil Židovku. Zbavil ji identity, jména, ale nezbavil ji židovství.“¹⁵⁹

Pro přeživší jsou drastické zážitky z minulosti samozřejmou součástí života. Na dnešní čtenáře působí šokujícím dojmem, ovšem Lála je již od začátku vcelku bizarní postavou, takže mu nečiní problém vychutnávat si koláč při konverzaci o holokaustu:

„Kleinovi zmizeli, [...] paní Tonka šla do koncentráku. [...] Už se odtamtud nevrátila. Víte, co za války Němci s Židy prováděli. O tom já ale neměla potuchy, naši mi jen řekli,

---

¹⁵⁴ Hebrejsky exil.

¹⁵⁵ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 136.

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 171.

¹⁵⁷ Tamtéž, str. 155.

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 221.

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 121.

že někam museli odjet. Byla jsem děcko. No, nabídněte si koláč, prosím.‘ Lála si nacpal plnou pusou a spokojeně kýval hlavou.“¹⁶⁰

Pod vlivem alkoholu se celý tragický příběh obou rodin stává pouze popěvkem doprovázený vykřikováním.¹⁶¹ Teprve až zmínka o deportaci pradědečka a prastrýce Jael, přinutí alespoň detektiva trochu vystřízlivět: „[...] Klein nasadil švagrovi parohy. Hanka není Rudolfova dcera! Poštolka i Klein jdou do koncentráku!‘ ‚Počkej,‘ zarazil jsem ji. ‚To vůbec není sranda.“¹⁶²

5.5 Střetávání dvou náboženství

Judaismus a křesťanství jsou dvě náboženství, která se na našem území vyskytují vedle sebe již od raného středověku. Tento rozdíl a svár mezi nimi stál v románu na počátku celé propletené rodinné historie a stále její členy rozděluje. Můžeme se jen domnívat, jakým jiným směrem by se jejich cesty ubíraly, kdyby si Max z ortodoxní židovské rodiny nevybral za nevěstu křesťanku pocházející z chudých poměrů. Kvůli manželovi se Tonka křesťanství vzdala, ale neváhala k němu opět konvertovat, aby Maxe zachránila alespoň na nějakou dobu. Záchrana Žida nebo v tomto případě Židovky křesťanem se vyskytuje i v případě ukrytí Helgy před nástupem do transportu. Sousedka křesťanského vyznání, která vykonávala u Kleinových práce o šábesu, měla s rodinou natolik dobré vztahy, že se Helgy posléze ujala.

„Možná jí [sousedce] za to něco platili, ale máma prostě k nim o šábesu chodila a dělala takový ty věci, co pobožní Židi nesmí od pátečního soumraku do vyjití první hvězdy o sobotní noci dělat. Neměli by ani škrtat zápalkou nebo platit. Rozsvítla u nich světlo, zatopila, uvařila kávu. Všechny bohatší židovské rodiny mívaly nějakého křesťana, co k nim za pár korun chodil o šábesu posloužit.“¹⁶³

Rebecin Judita Bergerová chce vzdát úctu zemřelé Helze Strassmannové odříkáním modlitby za mrtvé, dostane se jí však rázného odmítnutí. „Ty vaše židovské modlitby může odříkat tak akorát Rosenrothová,‘ řekla Gajdošová, ‚my jsme totiž křesťanky, i když jsme si kvůli Kleinovým zažily za války svý.“¹⁶⁴ V křesťanství existuje též modlitba za zemřelé, tu

---

¹⁶⁰ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 107.

¹⁶¹ Tamtéž, str. 299.

¹⁶² Tamtéž, str. 300.

¹⁶³ Tamtéž, str. 106.

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 64.

ovšem ani jedna ze tří přítomných nepoužije a nevyjádří zesnulé úctu ani tím, že by zachovaly během odříkávání rebečin mlčení.

Na kontrast mezi judaismem a křesťanstvím je odkazováno pomocí různých úsloví, které jsou v tomto prostředí hojně používané. Při sdělování svých poznatků kapitánovi mordparty je detektiv udiven, že policie je již s nimi obeznámena, a reaguje na skutečnost frazémem pocházejícím z křesťanského prostředí: „Sakra, takže jdu s křížkem po funuse.“¹⁶⁵

Jael se se svým životem a vzájemnými nepříliš dobrými vztahy s matkou svěčuje detektivovi a je přitom tak otevřená a upřímná, že mu to přijde až podezřelé. Uvažuje nad tím, zda Jael netíží svědomí a nechce se vyzpovídat. „Možná se chystala na zpověď, i když já nebyl kněz a pokud vím, tak u Židů tenhle křesťanský vynález spásy duše neexistuje.“¹⁶⁶

Na jiném místě se vyskytuje trochu pozměněné, hojně používané úsloví. Když Judita zve detektiva do Halochemu, který se stal posledním místem, kde mohla Helga s někým rozmlouvat, říká: „V dokumentech na obci nic nevypátráš, ale zkusila bych na tvém místě Halochem, ten náš domov pro přeživší ostatně znáš jako svý sandály.“¹⁶⁷

Klientky Halochemu, se kterými se detektiv setkává, několikrát komentují smíšené manželství mezi Maxem Kleinem a Antonií Poštolkovou. „Já bych si teda chlapa, co věří v neposkvrněný početí, rozhodně nevzala. [...] My se takovým pohádkám můžeme jen smát. Když si představím, jak by takovej sňatek mohl dopadnout... Třeba by se mě ani v posteli nedotkl a čekal, až mi zázrakem naroste břicho. U nich se chodí po vodě, proměňuje voda ve víno. To mě teda podrž.“¹⁶⁸ Ovšem druhá z dam je více otevřená a ohradí se tím, že v judaismu existuje také mnoho zdánlivě nevysvětlitelných situací. „Vždyť my v Tóře máme taky pár zázraků, kterým se nedá jen tak uvěřit. Vem si manu, co padala z nebe, Sáru, co otěhotněla ještě ve vyšším věku, než jsme my.“¹⁶⁹ Objevuje se tu i snaha o korigování slovníku jedné z nich, protože daný výraz Židé nepoužívají. „Neměla bys říkat ježišmarjá,‘ napomenula ji Anna. ‚A pročpak, drahá?‘ ,Protože to my, Židi, neříkáme.“¹⁷⁰

5.6 Chování Čechů vůči Židům

Židé se v českých zemích před válkou mnohdy nelišili od většinového obyvatelstva. Jejich situace se změnila v protektorátu. Byla zavedena řada diskriminačních opatření, která

¹⁶⁵ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 113.

¹⁶⁶ Tamtéž, str. 136.

¹⁶⁷ Tamtéž, str. 77.

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 218.

¹⁶⁹ Tamtéž, str. 219.

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 217.

vyvrcholila transporty a masovým vražděním. Na českém území byla protižidovská politika přijata ihned po okupaci a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939. V tuzemsku probíhalo přijímání diskriminačních opatření rychleji než kupříkladu v Německu.

Po válce se však situace pro Židy v mnohém nezměnila. Z koncentračních táborů se vraceli židovští přeživší, doma se však často setkali jen s odmítnutím ze strany českých občanů. Navrátilci zůstali na světě sami, často bez prostředků, a když se přišli zpět do svých domovů, zjistili, že je tam již zabydlena jiná rodina, která s nimi nechtěla mít vůbec nic společného. Noví majitelé nezřídka popírali, že by rychle nabytý majetek získali od židovské rodiny, která tam před transportem bydlela. „Něco jsme dali, něco schovali u známých, ale pak mi to stejně všichni zapřeli, že jsem byla malá holka a nemůžu si nic pamatovat. Přitom jsem tam ty peršany viděla na zemi.“¹⁷¹ V důsledku toho mnoho z nich emigrovalo již v letech 1945–1948. Důvody odchodu ze země byly různé, převážně se však jednalo o touhu někam náležet, k tomu posloužil nově vznikající stát Izrael, a také strach z nového pronásledování, který vyvolal stoupající vliv komunistické strany a nežádoucí sociálně politický vývoj.

V románu se objevuje kritický obraz chování Čechů vůči Židům během nacistické okupace a po ní, což je demonstrováno kupříkladu ve scénách, kdy čeští, zejména bohatší, sousedé navštěvují Židy poté, co obdrželi předvolání do transportu a kromě povolených zavazadel museli svůj majetek nechat doma.

„Češi chodívali na vizity k Židům, když si balili těch povolených padesát kilo, a ptali se, jestli by si nemohli vzít nějaký ten tépich, kožich nebo křišťál, když to tam nebudou potřebovat, protože tam, kam jedou pracovat, dostanou všechno a bude jim líp než v protektorátu. A že budou mít po starostech, jak si zabezpečit žvanec do huby. A možná i ty péřový peřiny by mohli věnovat, když budou spát v jiných. Tvářili se, že Židům tu deportaci málem závidí.“¹⁷²

Na tomto místě bychom mohli uvažovat nad inspirací scénou z filmu slavného divadelního a filmového režiséra Alfréda Radoka z roku 1948 s názvem *Daleká cesta*. Tato filmová balada znázorňuje scénu, která je více méně podobná.

Rudolf Poštolka byl kvůli pálení alkoholu načerno poslán do koncentračního tábora. Hana Poštolková skutečný důvod jeho věznění zamlčuje a líčí svého otce a Čechy jako hlavní oběti perzekuce: „Tátovi Sachsenhausen a pak komunisti natolik zničili zdraví, že umřel, ani mu

---

¹⁷¹ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 223.

¹⁷² Tamtéž, str. 222.

nebylo padesát. Máma odešla v roce sedmdesát osm, sotva se dožila důchodu. Neměli šťastný život. Nikdo z nás neměl šťastný život. Já ani moje sestry. Nikomu se nesplnily naše plány. Snad děti jejich dětí konečně budou žít v normálním světě.“¹⁷³

Dalším leitmotivem detektivní prózy je morální dilema, kterému lidé během druhé světové války i po ní čelili. Rozhodovali se mezi dvěma špatnými alternativami. Dilema Rudolfa Poštoľky spočívalo v tom, že převzal podnik Maxe Kleina, který, jak později zjistil, měl dítě s jeho manželkou. Nakonec se rozhodne nejen předstírat, že dcera je jeho a přijmout ji za vlastní, ale i Maxe Kleina „zaměstnávat“ dokud to půjde. Toto dilema poněkud připomíná zápletku filmu Jana Hřebejka *Musíme si pomáhat* z roku 2000. Tam je však příběh zpracován v groteskní poloze, zde končí smrtí obou Židů a perzekucí Poštoľkových po roce 1948.

5.7 Opětovně se vynořující minulost

„Člověk se může před minulostí schovávat, ale neutěče jí.“¹⁷⁴

Většina prostoru románu je věnována rodinným dramatům zasazeným do období druhé světové války, ačkoliv se na závěr ukáže, že tato stopa jen odvedla detektivovu pozornost od vraždy. Židovství oběti pobídlo vraha k činu, nebyla to tedy křivda či nepochopení v minulosti.

K historii se v knize přistupuje ze dvou radikálně odlišných pohledů, které představují detektiv a Jael. Detektiv je již od svého předcházejícího vyšetřování s židovskou tematikou obeznámen a je jí fascinován. Chce znát příběhy postav a s jejich pomocí si dávat dohromady vlastní obraz historie. Protipól tvoří Jael, která nechce i přes svůj původ nic slyšet o událostech minulého století. Kdyby mohla, vůbec by se o minulost nezajímala, považuje ale za svou povinnost k matce její smrt odhalit. Dokonce ani netuší rok začátku války, který se stal pro její rodinu přelomovým. „K čemu se zaobírat minulostí? Když žiješ tam co já, zajímá tě přítomnost. Každou chvíli tě může nějaký šílenec pobodat nebo vyhodit do povětří. K čemu je ti minulost?“¹⁷⁵ Zastává názor, že jí matka chtěla svými vzpomínkami a vzpomínkami svých nejbližších příbuzných způsobit trauma a uvrhnout ji do neustálého strachu a přetvářky: „Znala jsem dost dětí přeživších, jejichž rodiče po válce odjeli do Izraele. Většina o minulosti mlčela. Možná pro ně nebylo nejlepší dusit vzpomínky v sobě, ale aspoň tolik netraumatizovali lidi kolem sebe.“¹⁷⁶ Na jiném místě pak Jael zmiňuje: „Nikdy jsem

---

¹⁷³ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 193.

¹⁷⁴ Tamtéž, str. 153.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž.

nechácala ty zarputilý lovce nacistů. Sedmdesát roků od skončení války. Je to už přece tak šíleně mrtvá historie.“¹⁷⁷

Otázka, zda sdělovat okolí podrobnosti holokaustu, závisí na mnoha faktorech a může mít různé důsledky. Na jedné straně může být důležité sdílet tuto historickou událost a informovat lidi o hrůzách, které se staly, aby se zabránilo jejich opakování v budoucnu. Na druhé straně však mohou tyto podrobnosti vést k vyvolání traumatu u některých lidí, zejména u přeživších a jejich rodinných příslušníků.

5.8 Kulturní zvyky

V judaismu je téma doteků velice specifikované a zneužívané proti ortodoxním Židům v období holokaustu. „Věřící Židovky se nesmí cizí muž ani dotknout, tím spíš aby ji viděl nahou.“¹⁷⁸ Doteky byly pro Židy společně s prohledáváním tělních dutin většinou to poslední, co před smrtí zažili. Rebecin v knize příznačně detektivovi ani ruku nepodává, ale je důležité si uvědomit, že to nemá nic společného s osobním názorem nebo preferencemi dané ženy. „To jsou k nám hosti,“ vstala, aby mě uvítala. Samozřejmě se to muselo obejít bez podání ruky a vůbec bez dotyků, ale nebylo to o nic méně srdečné.“¹⁷⁹

Podle tradice se náhrobek s vytesaným jménem zesnulého vztyčuje až po roce, kdy uplyne obvyklá doba truchlení. Židé pokládají k hrobu kamínky, které symbolizují modlitby za zesnulého. Po příletu chce i Jael ke hrobu své nepoznané babičky „aspoň kamínek položit.“¹⁸⁰ Též při loučení předá detektivovi kámen a požádá ho, zda by ho umístil na hrob Ester a Helgy: „Když se Jael loučila se mnou, vyndala se svého ruksáčku kámen a podala mi ho. ‚Polož ho na hrob mojí babičky a mámy, prosím, ať jich je tam víc...‘ [...] ‚Sebrala jsem ho včera večer v Šárce. Víš...‘“¹⁸¹

5.9 Židovské stereotypy a autostereotypy

V detektivním románu můžeme sledovat poměrně velké množství židovských stereotypů i autostereotypů. Ačkoliv se u autostereotypů obvykle jedná o idealizovaný obraz vlastní skupiny, v tomto případě se objevuje sebekritické či dokonce ironické zobrazení sebe sama.

---

¹⁷⁷ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 171.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 167.

¹⁷⁹ Tamtéž, str. 48.

¹⁸⁰ Tamtéž, str. 228.

¹⁸¹ Tamtéž, str. 301.

Stereotyp krásné židovky v Evropě může mít různé podoby. V minulosti byla židovská žena často zobrazena jako exotická a tajemná bytost, která dokázala přitahovat pozornost svou krásou a půvabem. Na druhé straně však existoval i protikladný předsudek, který ji popisoval jako nevzhlednou, ohavnou a škaredou.¹⁸² V próze se vyskytuje krásná Jael, jejíž krása okouzlí nejednoho muže v Praze.

Nejvýraznější stereotyp spočívá v zobrazení Žida jako zdatného obchodníka, což dokazují hned dvě postavy příběhu. Max Klein provozoval před válkou výdělečný závod a pod jeho vedením se obchodu dařilo a továrna prosperovala. K němu je do kontrastu kladen jeho švagr Rudolf Poštolka, křesťan, na něhož byl závod přepsán, aby byl ochráněn před nebezpečím arizace úplně cizím člověkem. Zatímco Max byl rozeným obchodníkem a s manželkou Antonií tvořili sehrané duo, Rudolf byl ztracen:

„Firma se nedostala do německej rukou, jeho a dceru chránilo smíšený manželství. Ale vyvíjelo se to jinak, než si Klein představoval. Poštolka se začal vybarvovat. Nechtěl být jen taková nastrčená figurka, měl o sobě najednou vysoký mínění a začal žvanit do provozu. [...] jenže jak to udělal, tak začaly maléry, protože Poštolka tomu nerozuměl a jeho představy končily fiaskem.“¹⁸³

Obraz zdatného obchodníka lze spatřit i v postavě Samuela Ellschlögera, který u Kleina pracoval jako cestující obchodník a navzdory svému nízkému věku se svým kolegům nejen vyrovnal, ale dokonce je předčil. „Pan Klein tvrdil, že na to, aby byl člověk dobrej obchodní zástupce, nemusí mít vzdělání, ale že je to věc talentu a povahy. A to jsem podle něho nejspíš jako židovskej kluk měl. Zaměstnával další dva obchoďáky a já byl pochopitelně nejmladší. A taky jedinej Žid. Ti dva na mě koukali skrz prsty, ale brzo jsem se jim vyrovnal.“¹⁸⁴

U Samuela se objevuje stereotyp velkého židovského nosu, který poté přechází v autostereotyp. Ten se projevuje sebeironickým nahlížením na tuto tělesnou partii. „Byl to drobný vitální muž s vlasy ostříhanými na ježka, výrazným nosem přes půl tváře a bystrýma očima.“¹⁸⁵ „Po čtyřicátým roce jsem už ale obchoďáka nedělal, [...] posílat jako obchoďáka židovskýho kluka, navíc s mojí vizáží,“ dotkl se ukazovákem svého nosu, „nebylo diplomatický ani možný.“¹⁸⁶

---

¹⁸² JANÁČOVÁ, Eva, ed. *Obrazy zášti: vizuální projevy antijudaismu a antisemitismu v českých zemích*, str. 157–236.

¹⁸³ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 221–222.

¹⁸⁴ Tamtéž, str. 212.

¹⁸⁵ Tamtéž, str. 210.

¹⁸⁶ Tamtéž, str. 213–214.

5.9.1 Židovské anekdoty

V rámci románu *Nahá s Davidovou hvězdou* jsou představeny dvě židovské anekdoty prostřednictvím postavy Samuela Ellschlögera. První podává nečekaný pohled z jiné strany, což lze považovat za příznačný rys tradice židovského myšlení.

„Jde Silberstein po Příkopech a najednou ho někdo zezadu nakopne vší silou do zadku. Celej vzteklej se otočí a vidí tam úplně neznámého souvěrce, kterej se mu začne omlouvat: ‚Je mi to strašně líto, myslel jsem, že jste Bondy z Libně.‘ ‚Co to znamená – Bondy z Libně? Copak kdyby tu šel po Příkopech Bondy z Libně, tak ho můžete mírnyxtýrnyx kopat do prdele?‘ rozčiluje se Silberstein. ‚Poslyšte,‘ povídá ten Žid, ‚co je vám vůbec do toho, jestli já nakopnu Bondyho do zadku?‘“¹⁸⁷

Druhá anekdota ironizuje židovskou košer stravu: „[...] jsem tu a tam prohodil vtípek o košer šunce z obřezaného prasete, takže mě všude měli rádi a objednávky se hrnuly.“¹⁸⁸

5.10 Shrnutí

V románu *Nahá s Davidovou hvězdou* se nachází mnoho židovských motivů, které jsou využity ke konstrukci silné příběhové linie. Jedním z těch hlavních je problematika zejména židovské identity a otázka, co to znamená být Židem v moderním světě. Tyto záležitosti jsou čtenáři zprostředkovány pomocí přístupů jednotlivých postav k jejich židovské minulosti. Postavy se musí vypořádat s vlastními kořeny a rozhodnout se, jak se se svým židovstvím vyrovnat v prostředí, které na ně často pohlíží podezíravě.

U postav prózy nalezneme rozdílné postoje ovlivněné nejen jejich minulostí a prostředím: Jael je již narozena v Izraeli, kde není židovství nic neobvyklého; u Bruna Hirschleina jde o popírané židovství; Dora Rosenrothová je na svůj původ hrdá, ale už nedodrhuje pravidla judaismu; správce židovského hřbitova Katz je naopak ortodoxním Židem a židovství se mu stalo součástí osobnosti a v neposlední řadě Samuel Ellschlöger působí dojmem, že se se svým osudem vyrovnal.

V románu se objevují rozsáhlá exposé o minulosti postav, což je pro autora příležitost, jak uplatnit své znalosti judaismu a židovské novější historie. Vzniká tedy otázka, zda tato prezence minulosti není neúčelná, protože na rozdíl od prvního románu nijak nepřispívá k vyřešení zápletky, ale je pouze zajímavou dekorací na pozadí.

¹⁸⁷ EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*, str. 213.

¹⁸⁸ Tamtéž.

Poněkud nevěrohodně též působí skutečnost, že šéf oddělení vražd se v průběhu vyšetřování svěřuje vypravěči s nalezenými stopami.

6 *Smrt konvertity*

Román *Smrt konvertity* vydalo nakladatelství MOBA v roce 2018, tedy dva roky po předchozím románu. Próza vyšla jako třetí v pořadí Eidlerových detektivek s židovským tématem. Ve fikčním světě se děj odehrává asi rok po posledním setkání detektiva s rebecin Juditou Bergerovou, což bylo při uzavření případu z předchozího románu. „Juditu jsem neviděl celý dlouhý rok.“¹⁸⁹

Kniha je rozdělena na 40 kapitol, většinou kratších, značených římskými číslicemi. Slovníček připojený na závěr knihy vysvětluje židovské pojmy a reálie. Není však podle abecedy jako v případě románu *Nahá s Davidovou hvězdou*, ale výrazy jsou opatřené číslem, podle kterého je jejich význam rychle dohledatelný. Na některých místech autor používá vnitřní vysvětlivky, když tato slova napíše kurzívou a objasní přímo v textu.¹⁹⁰

Děj začíná pohledem do detektivova soukromého života, konkrétně odchodem jeho partnerky Kateřiny i s jejich společným synem. To je pro vypravěče rána, která má ovšem ještě hlubší dopad, když zjistí, že se nastěhovali k Ondřejovi Hackenschmiedovi. Jeho případ, který následuje, začíná jako pátrání po zmizelé osobě. Tentokrát není najat židovskou obcí, jak tomu bylo u předchozích kauz, ale příbuzným nezvěstného. Nicméně název knihy naznačuje až příliš mnoho a čtenář již dopředu tuší, že hledaná osoba již není mezi živými.

Na rozdíl od předchozích detektivních románů není poslední kapitola věnována vyřešení celého případu, ale pohledu do budoucnosti. Osud nikdy nedopadeného pachatele je ponechán čistě na fantazii čtenáře, i když je jeho konec nastíněn.

6.1 Stručné představení děje

V židovské obci postrádají již dva měsíce Jiřího Jorama Steina: „Nejde o vraždu,“ začala rebecin Bergerová, „ale o zmizení jednoho mladýho kluka. Teda mladýho, bude mu kolem pětadvaceti. Před dvěma měsíci se po něm slehla zem a od té doby o něm nikdo neví.“¹⁹¹

Jiří Stein měl před sebou poslední část gijuru¹⁹², když se v pátek 17. června ztratil. Jelikož svou konverzi bere velice vážně a je židovské víře oddaný, nebylo neobvyklé, že se na nějakou dobu odmlčel a chystal se někde o samotě na čtení z Tóry. Kvůli textové zprávě, která přišla snoubence Jiřího z jeho telefonu, bylo policejní pátrání zahájeno později.

¹⁸⁹ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*. Brno: MOBA, 2018. Původní česká detektivka. ISBN 978-80-243-8059-9. Str. 11.

¹⁹⁰ Tamtéž, str. 42, 64, 67, 133.

¹⁹¹ Tamtéž, str. 13.

¹⁹² Konverze k judaismu.

Detektiv se dostává ke strýci pohřešovaného, obchodníkovi s nemovitostmi Milanu Steinovi. Ten dal podnět nejprve policii, která ovšem nic nevypátrala. Detektiv přichází jako druhá a nekonvenční možnost. Za nález synovce vypíše peněžitou odměnu.

Samozvaným, ale nakonec vítaným spolupracovníkem detektiva se stává muž řečený Rambo, svérázný majitel košer restaurace a člen motorkářského gangu, který je odhodlaný pomoci detektivovi v pátrání: „Já od případu teda rozhodně nedám ruce pryč. Byl to můj přítel.“¹⁹³

Po několika dnech pátrání a mapování posledních dnů Jiřího Steina přichází nález auta potopeného ve Slapské přehradě s tělem uvnitř. Po ohledání je zemřelý identifikován jako pohřešovaný Stein. Z pátrání po nezvěstné osobě se tedy stává řešení vraždy, a Milan Stein tak znásobí svou odměnu za dopadení pachatele. To přiměje detektiva se případu nevzdat a pokusit se o jeho vyřešení. Velice mu pomůže Rambův nápad sdílet určité informace na sociálních sítích. Brzy také zjistí, že se Jiří zajímal o koupi téměř kompletní Tóry: „Šlo nejen o svitek, ale všechno, co k němu patří. Štít, pláštík, povijan. Prostě bez koruny kompletní Tóra se vším příslušenstvím.“¹⁹⁴

Prodejce Karel Strouhal se nakonec přihlásí a podá detektivu a Rambovi svědectví o tom, že Tóru prodal za nemalé peníze Steinovi, ale více o něm údajně neví. K vyřešení případu ovšem nesleduje tato nesourodá dvojice pouze stopy současného zločinu. Detektiv chce prozkoumat minulost, a následovat tak stopy Jiřího, který se vyptával pamětníků a chtěl zjistit více o svých prarodičích a jejich pobytu v Terezíně. Tento názor však Rambo nesdílí: „Jirka mohl zkoumat, co chtěl, ale podle mě ta jeho smrt nemá s terezínskou minulostí jeho prarodičů vůbec nic společného. Tebe tohle vyptávání asi baví, ale pro mě je to ztráta času.“ ,Ty jsi sem chtěl jít,‘ namítl jsem. ,Jen kvůli tobě.‘ ,Nevykládej mi pohádky, třásl ses na to jako malej Jarda.“¹⁹⁵

Protože Tóru ani peníze neměl Jiří u sebe, jejich opětovný nález představuje důležitý milník v případě. Na případu se účastní i Lála, který se vydává za bohatého německého důchodce skupujícího náboženské předměty. Jejich usilovné pátrání se vyplácí a případ se pomalu začíná rozmotávat. „Vražda Jirky Steina byla děsivě banální, primitivní, krutá a zbytečná.“¹⁹⁶ Motivem vraždy byla totiž sobecká touha po penězích, která pocházela od Karla Strouhala a jeho kumpánů.

---

¹⁹³ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 90.

¹⁹⁴ Tamtéž, str. 117.

¹⁹⁵ Tamtéž, str. 165.

¹⁹⁶ Tamtéž, str. 283.

6.2 Prostor a čas

Děj románu se opět odehrává v létě, konkrétně v červnu. Dějištěm vraždy je tentokrát Slapská přehrada nalézající se asi 60 kilometrů od Prahy. Prostor pro řešení případu se rozšiřuje a k jeho vyřešení značně přispějí sociální sítě, které však detektiv při své práci běžně nevyužívá: „Přece jen jsem už stará škola a nové sociální sítě jsem při své práci nikdy nedokázal vytěžit.“¹⁹⁷

Čtenáři je v próze předkládána přesná časová datace probíhajícího vyšetřování, ale i dnů před zavražděním Jiřího. „Ujistil jsem se, datum 16. až 19. června je správné. [...] Esemesku s milostným vyznáním a informací o četbě 2M, tedy druhé knihy Mojžíšovy, poslal Miriam 20. června.“¹⁹⁸ Opět však není uveden rok.

6.3 Postavy

6.3.1 Jiří (Joram) Stein

„Jirka je ohromně inteligentní. Vždycky patřil na gymnáziu k premiantům, samé výborné, at' šlo o matematiku nebo jazyky. [...] Umí jednat s lidmi, působí důvěryhodně.“¹⁹⁹

Joram, občanským jménem Jiří, byl konvertita pražské židovské obce. Čekala ho poslední fáze obřadu, tedy ponoření do rituální lázně. Ke svému přerodu přistupoval zodpovědně, od zevrubných příprav na jednotlivá čtení v synagoze, přes zájem o náboženské předměty, až po svůj vzhled: „[...] začal si hrát na Žida. Nechal si narůst vousy, pejzy, chodí v černém obleku, ze kterého mu čouhají ty cancourky, na hlavě nosí klobouk, lidi se za ním na ulici ohlížejí a klepou si na čelo.“²⁰⁰ Jiří se zasnoubil se ženou, kterou mu představila šadchenit, tedy dohazovačka. Jeho zápal pro židovskou víru budil v ostatních až podezření a obavu, zda nejde o nadměrnou horlivost, která pomine. Jak členové obce již zjistili, konvertiti jsou mnohdy nestálí a židovský způsob života jim často zevšední natolik, že se od něj odpoutají a utečou. „Jirka pořád ležel v kabale, zajímala ho židovská mystika, zamiloval se do chasidismu.“²⁰¹

Jiří chtěl zjistit více o osudech svých prarodičů, kteří prošli Terezínem. Vyptával se pamětníků žijících v Halochemu, kvůli Alzheimerově chorobě se totiž nemohl dotazovat svého otce. „Hlavně se vyptával na rodinu. [...] Jak to bylo za války, jací byli jeho prarodiče, [...]

---

¹⁹⁷ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 68.

¹⁹⁸ Tamtéž, str. 62.

¹⁹⁹ Tamtéž, str. 28.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž, str. 17.

kdy kdo šel do jakýho transportu. [...] Jirka vysedával po archivech, pořád byl zavrtaný v knížkách o holokaustu, na židovské obci otravoval přeživší, jestli znali jeho prarodiče.²⁰² Pátrání v minulosti přineslo úspěch a zjistil tak, že jeho biologickým otcem byl strýc, který zůstal s jeho matkou v Terezíně poté, co byl jeho matrikový otec transportován. Velká část rodinné historie ovšem není pro případ podstatná.

Důležitou indicií je také to, že se Jiří zajímal o výkup a prodej židovských předmětů: „Jirka pořád dělá nějaký obchůdky. Chodí po burzách, blešácích, přes internet skupuje židovský svícny a takový ty jejich náboženský předměty a zas to obratem prodává. Jen si tím přivydělává pár korun. Nic velkého. Nestojí to žádný horentní sumy.“²⁰³

6.3.2 Rambo

„Rambovi mohlo být kolem čtyřiceti, byl dobře stavěný, vysoký jako já a z jeho kulaté tváře mě skrz hustý porost vousů vítal přátelský úsměv. Měl kvalitní tmavomodrý oblek a na hlavě malou plетенou pokrývku.“²⁰⁴

Rambo, jak mu všichni přezdívají, je majitel košer restaurace Král Šalamoun v Široké ulici. Ačkoliv svým zjevem velkého vousatého pána může působit nepřístupně, „[...] je Rambo fajn kluk se srdcem na pravém místě.“²⁰⁵ On je vlastně ten, kdo se do případu chtěl pustit ještě dříve, než bohatý strýc Jiřího vypsál odměnu za dopadení pachatele a než bylo jasné, zda se k němu detektiv připojí.

Rambova akčnost a přebírání iniciativy detektivovi imponují a jsou něčím, co je pro něj při pátrání novinka. Do vyšetřování zapojuje i sociální sítě, a má tak velkou zásluhu na konečném vyřešení případu. Rambo je prototypem židovského obchodníka, který dokáže ze svého původu profitovat, od dodržování košer kuchyně, přes výběr oblečení, až po nálepky na autě. Svou rozhodností, razantností a drsností je opakem tradičního typu opatrného, bázlivého Žida. Můžeme ho tedy označit za Žida-bojovníka, který se však v tradiční literatuře často nevyskytuje. Výjimkou je izraelská tvorba, kde je tento typ hrdiny hojně tematizovaný. Následující úryvky z románu poskytují lepší představu o osobnosti Ramba:

„Přesně v devět se otevřely dveře Šalamouna a vyšel Rambo v triku s nápisem v angličtině Our hogs are kosher, což tam bylo vyvedeno i v hebrejském překladu, ve vojenských maskovacích kalhotách a s kipou na hlavě.“²⁰⁶

---

²⁰² EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 29.

²⁰³ Tamtéž, str. 34.

²⁰⁴ Tamtéž, str. 65.

²⁰⁵ Tamtéž, str. 63.

²⁰⁶ Tamtéž, str. 70.

„Hele,‘ ukázal na zád’ vozidla a obrátil se na Ramba, ‚ty rád provokuješ, co? Kidon. Víte, co to je?’ Nevěděl jsem. Zatímco se Rambo pochechtával pod vousy, Rubinovič mi to objasnil: ‚Speciální supertajný oddělení izraelskýho Mosadu.‘ ‚To jsou kluci a holky určené na zabíjení nacistů a teroristů. Není jich ani padesát, ale mají nejlepší výcvik, co si lze představit.“²⁰⁷

6.4 Židovské motivy

V rámci této detektivní prózy je představeno více židovských motivů než v předchozích románech. Mezi ty podstatné patří konverze k judaismu, která je zobrazena prostřednictvím postavy Jiřího Steina. Autor detailně popisuje proces obřadu a ukazuje, jakým způsobem se tato změna projevuje v životě postavy. Dalším motivem je talmud, židovská kniha zákonů a tradic. Talmud hraje důležitou roli nejen v příběhu Jiřího, ale také v samotné naraci. V textu jsou též zohledněny židovské tradice a svátky, jako například Pesach, Chanuka nebo Šabat. Tyto motivy pomáhají čtenáři lépe porozumět prostředí a zvyklostem, v nichž se postavy pohybují. Autor se však také zabývá tématem antisemitismu a ukazuje, jak nenávist může ovlivnit životy Židů i nežidů, i když je román z velké části pozitivním vykreslením židovské komunity.

Z výše uvedeného vyplývá, že židovské motivy jsou v románu *Smrt konvertity* výrazné a důležité pro vývoj příběhu. Autor se snaží co nejdříve zachytit prostředí a tradice, v nichž se postavy pohybují, a zároveň poukazuje na různé výzvy a konflikty, které s sebou takové prostředí přináší.

6.4.1 Stereotypy

„Bohužel se kolem nás nahromadila v minulosti spousta předsudků a stereotypů, kterým mnoho lidí dodnes věří. Žid jako schopný obchodník v tom lepším případě, nebo rovnou vychytralý zloděj, lichvář a manipulátor v tom horším. Není potřeba nás nekriticky obdivovat ani odsuzovat a vytvářet spiklenecké teorie. V někom mohou právě takové reakce vyvolávat pocit výjimečnosti, dokonce i projevy antisemitismu ho svým způsobem těší, protože potvrzují jeho odlišnost.“²⁰⁸

Jedním z nejvýraznějších stereotypů, který se zde objevuje u více postav, je obraz zdatného obchodníka, jenž se vyzná ve finančních transakcích. Josef Stein byl právníkem

---

²⁰⁷ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 70.

²⁰⁸ Tamtéž, str. 132.

v době první republiky, a to mu vysloužilo o trochu lepší podmínky později v Terezíně. Měl zde místnost, která mu poskytovala alespoň minimální soukromí. Mohl také částečně ovlivňovat seznam lidí předvolaných do transportu na východ. Jiným způsobem uplatnění stejného stereotypu je muž pracující v nočním klubu, který ihned rozpozná Žida. Uvidí Jiřího a téměř automaticky počítá s tím, že je zámožný. V tomto klubu musí Jiří zaplatit cizí útratu za deset tisíc, ale i tak vzbudí v muži pohoršení, protože mu nedá spropitné: „Nechali ho tu samotného a ještě musel za všechny zaplatit.“ [...] ‚Kolik byla útrata?‘ ‚Kolem deseti tisíc,‘ řekl svalovec. ‚To bylo keců, než je vysázel. Že s žádnou nebyl. A nenechal tady ani stovku tuzéra, žid'ák jeden.‘“²⁰⁹

Rambo, jak již bylo zmíněno výše, vlastní prosperující košer restauraci v centru Prahy a dováží i košer izraelská vína. Dává svoje židovství na odiv natolik, že by mohla vyvstat otázka, jestli tak nečiní alespoň zčásti kvůli zisku a vzbuzení zájmu potenciálních zákazníků.

Milan Stein, strýc Jiřího, je známý obchodník s nemovitostmi, který se snaží dostat do politických kruhů. Půjčka 150 tisíc synovci pro něj znamená pouze drobné. O Milanovi by se dalo říci, že je tatínkovec, ale Židé je takto striktně již nerozlišují: „Jen nacisti rozlišovali podle norimberskejch zákonů Halbjude²¹⁰ nebo Vierteljude²¹¹. My žádnou stupnici nemáme. Člověk buď Žid je, nebo není. Nic mezi tím.“²¹²

Dalším stereotypem, který se tu společně s fyziognomickou představou Žida objevuje, je způsob oblékání Židů nebo konvertitů: „Mezi hosty převládali cizinci a nepřehlédnutelní rabíni s prošedivělými starozákonními vousy, černými obleky a klobouky.“²¹³

Existuje mnoho pověr a předsudků spojených se židovskou komunitou, včetně pověstné židovské předvídavosti. Tento stereotyp je založen na přesvědčení, že Židé mají mimořádnou schopnost předvídat budoucnost a číst myšlenky. V průběhu dějin se objevoval v různých kulturách a společnostech a byl často spojován s nedůvěrou vůči židovskému obyvatelstvu. V některých případech bylo údajné jasnovidectví Židů dokonce záminkou pro antisemitské útoky. Tato prozíravost a schopnost náhledu na věci z jiných úhlů pohledu je zřetelná v knize na mnoha místech, nejvýrazněji pak v prohlášení „všechno je jinak“²¹⁴: „Jen naznačil něco v tom smyslu, že přišel na to, jak je všechno jinak.“ Zklamaně jsem si povzdechl. To byla přece

---

²⁰⁹ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 189–190.

²¹⁰ Poloviční Žid.

²¹¹ Čtvrtinový Žid.

²¹² EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 14.

²¹³ Tamtéž, str. 168.

²¹⁴ Tamtéž, str. 163, 167, 226.

průpovídka mého občasného společníka pana Lály, na niž jsem byl víc než alergický. Všechno je jinak, to byla i pointa jeho oblíbeného židovského vtipu. Vždycky je všechno jinak.“²¹⁵

Narážka na anekdotu o šunce z obřezaného prasete,²¹⁶ která je použita v předchozím románu *Nahá s Davidovou hvězdou*, se objevuje i v této próze.

6.5 Gijur (konverze k judaismu)

Konverze k judaismu je proces, kdy člověk přijímá judaismus jako svou náboženskou víru a stává se součástí židovského lidu. Tento obřad může být náročný a zahrnuje studium náboženských zákonů a tradic, rituálů a věrouky. Gijur není pouhým formálním postupem, ale hlubokou transformací osobnosti, která zahrnuje posílení identity a přijetí závazků spojených s náboženstvím.

Jelikož může být přijat pouze člověk ze svého nejhlubšího přesvědčení, podle zákona je zájemce vícekrát varován před svým prvotním rozhodnutím a zrazován od něj, jak je ukázáno i v románu: „Holt dělat přestup k Židům není žádná sranda. Konvertiti mají všechno obtížnější. Ale my taky každého poctivě třikrát varujeme, aby si to důkladně rozmyslel, rozmlouváme mu to.“²¹⁷ Toto odmítání může trvat i přes rok a je bráno jako součást procesu konverze. Pokud si uchazeč za svým rozhodnutím pořád stojí, je rabínem po čase uznán za způsobilého konvertovat.²¹⁸

Poté je zahájena druhá fáze procesu konverze – učení. Uchazeč nežidovského původu se musí nejprve poučit o všech člancích židovské víry a o jejím učení, musí například znát modlitby, tradice, pravidla a porozumět hebrejštině alespoň natolik, aby se mohl modlit. Toto období může trvat několik let a vše závisí na rabínovi. Muži podstupující gijur absolvují obřizku jako symbol propojení mezi Abrahamem, Bohem a potomky. „Mladej kluk, kterej dělá gijur, není úplně běžnej člověk. Nechal si letos udělat obřizku. Dovedeš si asi představit, že podstoupit tenhle zákrok v dospělosti vyžaduje odhodlání. Když je novorozenci osm dnů, proběhne brit mila²¹⁹ raz dva. Pár kapek krve, děcko o tom ani neví.“²²⁰

Po tomto kroku již následuje finální fáze, a tou je rituální ponoření do očištné lázně mikve. Člověk získá nové jméno, začíná nanovo, a konverze je dokončena.

---

²¹⁵ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 163.

²¹⁶ Tamtéž, str. 88.

²¹⁷ Tamtéž, str. 39.

²¹⁸ KUNETKA, František. *Židovský rok a jeho svátky*. 5., nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1983-1. Str. 60.

²¹⁹ Židovský náboženský obřad, při kterém se provádí obřizka.

²²⁰ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 16.

Konverze k judaismu nebyla vždy vítaná a snadná. V některých obdobích židovské historie byli konvertité podezříváni z úmyslu získat přístup k židovskému majetku nebo k židovským ženám. V současné době jsou židovské komunity otevřenější k přijímání konvertitů, ale stále existují různé požadavky a procedury, které se liší v závislosti na tradici a komunitě. Neustále tak mohou být konvertité v židovském prostředí značně sociálně znevýhodněni, což se projevuje občasným odmítnutím komunity konvertitu přijmout. Nicméně jsou konvertité hendikepováni i kvůli přísnosti různých zákonů. Některé židovské komunity k lidem usilujícím o konverzi totiž zauímají odmítavý postoj zvláště kvůli jejich přílišné počáteční zapálenosti: „Prostě tihle konvertiti berou všechno děsně vážně. Na sto padesát procent, nebo spíš na milion.“²²¹ Komunity se také obávají možné nestálosti v setrvání v židovské obci nově příchozích:

„U těch konvertitů to je někdy jako nemoc. Popadne je to a úplně pohltí. Naučí se hebrejsky, modlitby drmolí i se zavřenejma očima, nic jim není dost košer, a pak najednou fuč...‘ Rubinovič mávl rukou, ‚všechno je pryč, manželka je na obtíž, děti jsou na obtíž a oni musí dohánět všechno, oč do tý doby přišli. Pořídí si milenky a žijou a hřeší jako všichni ostatní lidi.“²²²

Jak již bylo řečeno výše, v knize Jiří Stein podstupuje gijur a má před sebou poslední fázi, tedy potopení do očistné lázně. Je to též jeden z důvodů, proč se Rambo do vyšetření případu jeho smrti pouští s takovou iniciativou. Po své konverzi měl Jiří přijmout jméno Joram a začít nový život. To se stává podnětem pro detektivovo zvažování možnosti, že by Jiří podstupoval konverzi z vypočítavosti, a ne z hlubokého přesvědčení, jak se domnívá většina členů obce. Avšak Jiří se od mnoha předešlých konvertitů liší, Židé si ho oblíbili, i když jsou jinak ke konvertitům zdrženliví:

„Já jsem neměl nikdy konvertity rád,‘ přiznal Rubinovič. ‚Budiž, pokud jsou aspoň po otci jako Jirka Stein, to se dá pochopit, tam ta krev je, ale ti, co dřív neviděli Žida ani vlaku, tak ty neberu. A nejvíc mi vadilo, když se nad náma ušklíbalí, že se neumíme modlit, nechodíme do templu a jíme trejfe. Oni ze sebe dělali tu elitu. Oni! Jenže rodiče nebo prarodiče žádnýho z nich nevyletěli v Auschwitzu komínem, tak co mi budou o židovství vykládat.“²²³

---

²²¹ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 17.

²²² Tamtéž, str. 55.

²²³ Tamtéž, str. 57.

6.6 Erotika v ghettu

V terezínském ghettu byly tisíce lidí nuceny žít v hrozných podmínkách. Na každém kroku se potýkali s bídou, hladem, nemocemi a strachem z transportů. Přesto se v této temné situaci našel prostor pro něco, co by se dalo označit jako erotika. Někteří lidé, kteří byli v Terezíně uvězněni, si vytvořili intimní vztahy a snažili se najít způsob, jak se spojit s druhým. Pro mnohé to byla jediná možnost, jak překonat pocity deprese, izolace a osamělosti.

Ačkoli byly tyto sexuální styky striktně zakázány a vězni se jimi vystavovali nebezpečí, pro některé z nich se staly jejich touhy neodolatelnými.

Erotika v terezínském ghettu byla tajemná, intenzivní a nebezpečná forma úniku před brutálními podmínkami a nutností přizpůsobit se režimu, který všechny degradoval na úroveň méněcenných bytostí. I když byly sexuální vztahy někdy motivovány pouze touhou po tělesném a emocionálním spojení, pro mnoho lidí byly také způsobem, jakým mohli přežít ve světě, který se jim snažil odebrat veškerou lidskost.

Erotický aspekt života v Terezíně je často opomíjen a tabuizován, ale jeho existence poukazuje na to, že lidé jsou schopni najít způsoby, jak překonat i nejhrošší situace a udržet si naději a lidskou důstojnost.²²⁴ Román *Smrt konvertity* toto téma otevírá:

„V Terezíně se mnou přes všechny životní komplikace mlátila puberta a byl jsem věčně nadrženej, zvlášť když jsem viděl, co tam mnozí vyvádějí. Jo, je to paradox, ale když je člověku nejhůř, tak se odreagovává sexem. Není v tom žádná láska, jen pudy. Sex byl jako droga, dal ti na chvíli zapomenout na ty sračky, ve kterých tě Němci máchali od rána do noci. Jen musel být člověk opatrněj, aby to nemělo následky.‘ ,Prosím tě,‘ skočila mu do řeči rebecin. ,V Terezíně? Většina ženských tam přestala menstruovat...‘ ,Všechny ne. I tam se přece rodily děti. [...] Šukalo se v Terezíně, v Auschwitzu, všude, kde se heftlinkové²²⁵ dostali k ženským,‘ přidal se Reinisch. ,V ghettu se chodily dvojice milovat na takový zastrčený místo u blázince, kde na ně mohli vidět akorát ti nešťastní cvoci. Když sis tam užíval s nějakou holkou, tak jsi slyšel jejich pomatený řvaní. Někomu to vadilo, ostatní to při tý chvilce rozkoše nevnímali.‘²²⁶

Téma erotiky v terezínském ghettu je přítomno v románu jako součást širšího zobrazení života mnoha Židů během druhé světové války. Autor se nebojí pojednat o tématu sexuality

²²⁴ HÁJKOVÁ, Anna. *Poslední ghetto: všední život v Terezíně*. Přeložil Šimon PELLAR, přeložil Jan SEIDL. Praha: Kalich, 2021. ISBN 978-80-7017-302-2. Str. 105.

²²⁵ Vězeň v koncentračním táboře.

²²⁶ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 59.

a lásky v hrůzných podmínkách, které museli židovští obyvatelé ghatt přijmout. Na rozdíl od předchozích detektivních románů s židovskou tematikou, je zde „pátrací tým“ utvořen pouze z mužů a do celého procesu vstupují aktivně ženy pouze okrajově, proto postavy mohou na toto téma volně rozmlouvat bez jakéhokoli ostychu.

6.7 Zobrazení dvou náboženství

Sebevražda je v judaismu i v křesťanství velmi kontroverzním tématem a je považována za hřích. Židé i křesťané věří, že každý lidský život je dar od Boha, je svatý a člověk nemá právo svůj život ukončit. Navíc sebevražda brání přirozenému procesu smrti, kterým si každý musí projít. V románu je tedy sebevražda Jiřího považována rebecin za velice nepravděpodobnou: „Mohl Stein spáchat sebevraždu?“ „To si nemyslím. Víra nám to zakazuje. Proč by to taky dělal? Všechno probíhalo podle plánu.“²²⁷

Přístup k sexuálnímu aktu před svatbou se mezi židovskou a křesťanskou tradicí liší. Ačkoliv je pohlavní styk před uzavřením manželského svazku v křesťanské tradici konzervativci odmítán, v posledních desetiletích se stále více stává běžným. V židovství je ovšem jakýkoli fyzický kontakt mezi snoubenci zakázán a hlídán. Toto intimní sblížení se považuje za výsadu již sezdané dvojice, jedná se totiž o posvátný akt, jehož provozování je omezeno na manželský svazek. Po svatbě je každý narozený potomek s nadšením vítán a stejně jako u křesťanství považován za Boží dar. „Neměl by ji do svatby ani políbit [...] Ujišťuju tě, že jen do svatby. Naše víra se vůbec tělesnejch radovánek nezříká. Dokonce naopak. Čím je rodina ortodoxnější, tím víc má dětí.“²²⁸

V románu rebecin naráží na křesťanské instituce, které nemají v judaismu obdoby. Zpověď, jak ji známe z křesťanské tradice, se v judaismu nepraktikuje. V židovství se spíše klade důraz na introspekci a sebereflexi než na konfesi hříchů a očekávání následného odpuštění od Boha či duchovního: „Víš, že u nás nevedeme institut zpovědi jako v kostele u katolíků, my komunikujeme rovnou s tím nahoře a nepotřebujeme k tomu žádného prostředníka,“ varovala mě s potutelným smíchem. „Ale klidně se vypovídej, člověku se vždycky uleví.“²²⁹ Příklad spojený s křesťanstvím použije manželka Milana Steina při popisu Jiřího snoubenky: „Miriam? Viděla jsem ji snad dvakrát. Určitě slušná a hodná holka, ale

²²⁷ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 17.

²²⁸ Tamtéž, str. 39.

²²⁹ Tamtéž, str. 11–12.

taková...‘ ,Jaká?’ ,To se dá těžko popsat. Jako kdyby žila v klášteře. To je blbost, Židi nemají kláštery ani jeptišky, ale snad mi rozumíte.“²³⁰

6.8 Židovská tradice

V knize je popsán obřad k přijetí nové Tóry do synagogy. Autor tak dává čtenáři prostor lépe pochopit pohnutky Jiřího Steina ke koupi téměř kompletní Tóry, která byla před nacisty ukryta a později opět nalezena.

Obřad k nové Tóře, hebrejsky Simchat ha-Tóra, je slavnostní událost konající se po skončení ročního cyklu čtení Tóry, která je považována za základní svatý text židovské víry. Její uctívání má v judaismu zvláštní význam, spojuje jednotlivce do celku a připomíná jim společné kořeny a tradice.²³¹

Svatební obřad u Židů je, jako i v jiných náboženstvích, jedním z nejdůležitějších momentů v životě a má hluboký kulturní a náboženský význam. Je založen na starobylých židovských tradicích, zahrnuje mnoho symbolů, rituálů a modliteb. Začíná se takzvanou chuppou, což je slavnostní obřad, při kterém se nevěsta a ženich spojí v manželství. Slovo „chuppa“ označuje symbolickou konstrukci připomínající stany, v nichž žili Izraelité během svého putování pouští.

Jiří Stein objednal pro svatbu tři prsteny, dva na občanský sňatek a jeden pouze pro nevěstu pod chuppou. Jeho počínání bylo vysvětleno následovně: „Protože pod chupou dává dar jen ženich nevěstě. Nasadí jí ho na ukazováček pravé ruky. Nevěsta ho ale může nosit na jakýmkoli prstu.“²³²

Poslední židovská tradice, kterou na tomto místě uvádíme, je spojená s pohřbíváním. V závěrečné kapitole románu je zmíněn hrob Jiřího Steinera, kterému sice nebylo dopřáno gijur dokončit, ale Židé dali najevo, že si mezi nimi své místo již našel. Chtěli mu dopřát tradiční pohřeb, s čímž však nesouhlasili představení obce, přesto mu byla projevena úcta: „Na hrobě Jiřího Jorama Steina na Olšanském hřbitově je pod jeho jménem vyryta Davidova hvězda. Místo květin leží na náhrobku desítky kamínků.“²³³

---

²³⁰ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 36.

²³¹ Tamtéž, str. 168.

²³² Tamtéž, str. 205.

²³³ Tamtéž, str. 285.

6.9 Návrat

Osudy Židů po návratu z koncentračních táborů byly často velmi těžké. Museli se vypořádat s mnoha fyzickými a psychickými následky způsobenými dlouhým obdobím věznění a utrpení. Nelehké návraty a hledání domova jsou tematizovány i v této próze, stejně jako v předchozích. Přeživší Rubinovič zmiňuje, jak po návratu z koncentračního tábora chtěl raději na svůj původ zapomenout. Mnozí Židé poté, co byli svědky masového utrpení a vraždění, ztratili víru ve všemocného Hospodina, který učinil Židy vyvoleným národem. „Když jsem se po skončení války vrátil z Terezína, nejraději bych byl zapomněl, že jsem Žid. A to jsem nebyl žádná výjimka. Já byl neznaboh od dětství, ale jiní přestali věřit právě kvůli tomu, co prodělali a o koho přišli.“²³⁴

Avšak v období komunismu byly Rubinoviči jeho kořeny připomínány, a zaměstnanec kádrového oddělení mu dokonce vyhrožoval, že Židy znovu pošlou do ghatt a táborů.

„To jsou židovské ručičky jak od nějaký buržoustský paničky. Je vidět, že jsi v životě nemakal. Pamatuj si, že vás jednou zase zavřeme do koncentráků.‘ Nevím, jestli věděl, kde jsem byl za války, ale věděl, že Židi patří do lágrů. [...] A když jsem se dostal na vysokou, měl jsem z komunistů takovej vítr, že jsem se na zkoušku z marxismu-leninismu dřel snad měsíc. Zkoušela mě taková mladá uvědomělá bolševická kráva. Uměl jsem všechno. Schválně se mě ptala na sionismus, tak jsem jí musel říct, že to je kosmopolitismus a že sionisti nemají svou vlast a spolčujou se s americkýma imperialistama a chtějí vyvolat třetí světovou válku. [...] Takže soudruzi mi opravdu nedali zapomenout na můj původ.“²³⁵

Během éry komunismu byli Židé v zemích východní Evropy a Sovětského svazu vystaveni různým formám diskriminace a pronásledování, což bylo motivováno zejména ideologií komunistického režimu, který se snažil omezit vliv a moc jakékoli opozice a zamezit případnému nesouhlasu.

V mnoha případech byli Židé obviněni z toho, že podporují imperialistické země a nepřátelské síly komunistického režimu. V této atmosféře byli nuceni skrývat své židovské kořeny a utajovat své náboženství, aby se vyhnuli pronásledování a diskriminaci.

---

²³⁴ EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*, str. 84.

²³⁵ Tamtéž, str. 85.

6.10 Shrnutí

Kniha představuje napínavý a zajímavý detektivní román, který čtenáře vtáhne do světa židovské komunity současnosti. Petr Eidler opět využívá svůj obvyklý styl a kombinuje prvky kriminálního žánru s vykreslením života a tradic židovské komunity v Praze.

Autor se v knize zaměřuje na otázku identity a konverze k židovství. Hlavním tématem je zmizení konvertity, pátrání po něm a následné vyšetřování vraždy. Eidler v knize představuje nejen rozdíly mezi židovskou a křesťanskou vírou, ale i některé jejich společné prvky a vazby. Při čtení se setkáváme s mnoha detaily a rituály, jako je například kladení kamínků na hrob či obřad k nové Tóře do synagogy.

Ve *Smrti konvertity* se přesouvá odhalování válečných osudů postav, zejména podrobné zprávy o životě v terezínském ghettu, do pozadí příběhu, není nutné pro rozvoj dějové linky. Zdá se navíc nepravděpodobné, že by se vypravěč více než šedesát let po válce setkal hned se třemi pamětníky, kteří Steiny v Terezíně znali. Autor však uplatňuje své znalosti z této oblasti. V tomto románu vede detektiv své vyšetřování nezávisle na policii, až na výjimky, kdy například dostává od kapitána informaci, že se Steinovo auto našlo ve Slapské přehradě a přihlíží šetření na místě činu. Podobně jako nález deníku v knize *Na šábés se nevraždí* i zde působí nevěrohodně, když vypravěč v bytě Jiřího Steina najde papír, který policie přehlédla a který ho přivádí na stopu vraždy. Ale takové náhody zřejmě patří k postupům detektivní prózy. Žádost šéfa kriminálky Hackenschmieda, aby mu s případem pomohl, protože dobře zná židovské prostředí, působí poněkud vykonstruovaně, stejně jako i nečekaná Hackenschmidova vstřícnost a poděkování na konci případu, kdy se všichni aktéři setkávají v Rambově restauraci.

7 Závěr

Cílem předložené diplomové práce bylo představit a postihnout židovské motivy a odkazy na židovskou tradici v detektivních románech českého spisovatele Petra Eidlera.

Uvedené analytické kapitoly shrnují nejzásadnější židovské motivy a zobrazení judaismu samého, přičemž, jak se ukázalo v prózách, se nejedná o jednotvárný přístup k židovskému náboženství a způsobu života k němu náležícímu. Společný znak všech tří románů můžeme spatřovat tedy ve snaze představit čtenáři různé typy lidí, kteří, ačkoliv jsou svými souvěrci a jsou judaismem do jisté míry determinováni, pojmají každý svůj původ jinak.

Ve všech třech románech se nachází mnoho židovských motivů dotvářejících autentickou atmosféru a kontext příběhu. V knize *Na šabes se nevráždí* byly představeny židovské zvyky a tradice. Šabat zde tvoří nejen kulisu pro události, ale také ukazuje, jak důležitý je tento svátek pro židovskou komunitu. Košer stravování je výrazným motivem a projevuje se zejména v popisu jídel podávajících se během šabatu, zároveň jídlo znázorňuje jeden z hlavních židovských stereotypů. Dalším významným motivem je pak historická paměť a trauma z holokaustu. Hlavní postava se snaží zjistit pravdu o osudech klientů židovského domova během druhé světové války a najít způsob, jak se vyrovnat s jejich tragickými osudy. V knize se také objevují myšlenky antisemitismu ovlivňující chování některých postav.

V románu *Nahá s Davidovou hvězdou* můžeme označit za klíčovou otázku identity, vztahu k Izraeli a k židovskému národu. Detektiv se střetává s různým chápáním toho, co znamená být Židem. Román, jak ukazuje práce, také zobrazuje holokaust v očích přeživších i Čechů a jejich jednání během perzekuce i po ní. Podkapitola byla věnována též románovému zobrazení dvou vedle sebe existujících náboženství, křesťanství a židovství, a jejich střetávání v rámci příběhu.

Detektivní prózou *Smrt konvertity* prostupuje jako hlavní téma konverze k judaismu, otázka identity a přijetí nového člena židovskou komunitou. I zde je všudypřítomný motiv paměti přeživších holokaustu, ale na rozdíl od předchozích knih próza otevírá i téma erotiky v terezínském ghettu, a upozorňuje tak na téma, jež je velmi citlivé a může být vnímáno jako nevhodné nebo urážlivé. Je třeba s ním tedy zacházet s respektem a citlivostí k obětem holokaustu.

Popularizace holokaustu prostřednictvím současných detektivních románů je kontroverzním tématem, které se setkává s různými názory. Někteří kritici tvrdí, že jeho využívání je nevhodné, protože trivializuje a banalizuje tuto tragickou událost, která si vyžádala

milióny lidských životů. Navíc se obávají, že může tento počin vést k deformaci historických faktů a ke snížení vážnosti tématu.

Na druhou stranu existuje názor, že zahrnutí námětu z prostředí holokaustu do detektivních románů může pomoci udržet povědomí o této tragédii a připomenout lidem, jak důležité je bránit lidská práva a bojovat proti nenávisti a rasismu. Takové knihy mohou mít i vzdělávací charakter, pokud jsou založeny na pečlivém historickém výzkumu a prezentují informace o holokaustu v souladu s historickou pravdou.

8 Seznam použité literatury

8.1 Primární

EIDLER, Petr. *Na šábes se nevraždí*. Brno: MOBA, 2015. Původní česká detektivka. ISBN 978-80-243-6451-3.

EIDLER, Petr. *Nahá s Davidovou hvězdou*. Brno: MOBA, 2016. Původní česká detektivka. ISBN 978-80-243-6985-3.

EIDLER, Petr. *Smrt konvertity*. Brno: MOBA, 2018. Původní česká detektivka. ISBN 978-80-243-8059-9.

8.2 Sekundární

8.2.1 Literatura

BALAJKA, Petr. *Viktor a Lady ze Shalottu*. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1338-3.

ČAPEK, Karel. *Marsyas čili Na okraj literatury: (1919–1931)*. Praha: Fr. Borový, 1941. Kmen (Fr. Borový).

HÁJKOVÁ, Anna. *Poslední ghetto: všední život v Terezíně*. Přeložil Šimon PELLAR, přeložil Jan SEIDL. Praha: Kalich, 2021. ISBN 978-80-7017-302-2.

HES, Milan. *Promluvili o zlu: holocaust mezi dějinami a pamětí--*. Praha: Epoque, 2013. ISBN 978-80-7425-191-7.

HOLÝ, Jiří, ed. *Cizí i blízcí: Židé, literatura, kultura v českých zemích ve 20. století*. Praha: Akropolis, 2016. ISBN 978-80-7470-125-2.

HORVÁTH, Tomáš. *Tajomstvo a vražda: model a dejiny detektívneho žánru*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011. ISBN 978-80-224-1165-3.

CHESTERTON, K. G.: Obrana detektivek. In: *Ohromné maličkosti*. Praha 1994.

JANÁČOVÁ, Eva, ed. *Obrazy zášti: vizuální projevy antijudaismu a antisemitismu v českých zemích*. Praha: Artefactum, 2021. ISBN 978-80-88283-63-8.

JAREŠ, Michal a Pavel MANDYS. *Dějiny české detektivky*. Praha: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-977-7.

KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2.

KUNETKA, František. *Židovský rok a jeho svátky*. 5., nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1983-1.

NEWMAN, Ja'akov, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Přeložil Dušan ZBAVITEL, přeložila Gita ZBAVITELOVÁ. Praha: Sefer, 1992. Judaika. ISBN 80-900895-3-4.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: J. Otto, 1909. Díl 3.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: J. Otto, 1909. Díl 10.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: J. Otto, 1909. Díl 14.

POLÁČEK, Karel. *Židovské anekdoty*. 2. vyd. Praha: Orbis, 1934. Veselá mysl.

ŠKVORECKÝ, Josef. Detektivky v mém životě. *Listy*. *Dvuměsíčník pro kulturu a dialog*. Roč. 36, č. 3.

ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. Praha: Československý spisovatel, 1965. Otázky a názory (Československý spisovatel).

8.2.2 Internetové zdroje

MÁLEK, Petr. Čapkova poetologická reflexe detektivky aneb detektiv jako čtenář. In: *Slovo a smysl* 9, 2012, č. 18, s. 55–75. Dostupné též online: <http://slovoasmysl.ff.cuni.cz/node/400>. Přístup: 1. 2. 2023.

Nepřerušovaný řetězec knížek Petra Balajky-Eidlera s židovskými motivy – Maskil המשכיל. Maskil המשכיל – *Magazín židovské reformní komunity Bejt Simcha v Praze* [online]. Dostupné

z: <http://www.maskil.online/2022/04/13/nepreruseny-retezec-knizek-petra-balajky-eidlera-s-zidovskymi-motivy/>. Přístup: 30. 4. 2023.